

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra práva

Diplomová práce

Migrace a integrace cizinců v ČR

Bc. Martina Sládková

© 2019 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Martina Nováková

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Migrace a integrace cizinců v ČR

Název anglicky

Migration and Integration of Foreigners in the Czech Republic

Cíle práce

Je zjišťováno, zda migrace cizinců za účelem studia v České republice směřuje k jejich integraci do české společnosti.

Metodika

Práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. V teoretické části je použita metoda literární rešerše a analýza odborné literatury a právních předpisů. V praktické části je použita metoda kvantitativního výzkumu s technikou sběru dat v podobě dotazníkového šetření s polouzavřenými otázkami.

Doporučený rozsah práce

60 – 80 stran

Klíčová slova

migrace, integrace, studium, trh práce, české zákony, Evropská unie, česká společnost, země původu

Doporučené zdroje informací

Bade, K. J. (2005). Evropa v pohybu. Evropské migrace dvou staletí. Praha: NLN. ISBN 80-7106-559-5

Baršová, Andrea; Pavel Barša (2005). Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav. ISBN 80-210-3875-6.

Castels, Stephen; Miller, Mark (2009). The age of migration: international population movements in the modern world. 4th edition. Basingstoke: Palgrave Macmillan. ISBN 978-0-230-51784-4

Český statistický úřad. <https://www.czso.cz/>

SMĚRNICE RADY 2004/114/ES ze dne 13. prosince 2004, o podmínkách přijímání státních příslušníků třetích zemí za účelem studia, výměnných pobytů žáků, neplacené odborné přípravy nebo dobrovolné služby

Uhrek, Zdeněk (2003). Úspěšné a neúspěšné strategie integrace cizinců: závěry terénních výzkumů, in Integrace cizinců na území ČR. Praha: Akademie věd ČR. ISBN 80-86675-03-3.

Vavrejšnová, Marie (2011). Migrace obyvatelstva jako faktor ekonomického rozvoje: Zvláště v oblasti Evropské unie a České republiky. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky. Studie 5/2011. ISBN 978-808-6729-664

Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, a o změně některých zákonů

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti

Předběžný termín obhajoby

2018/19 ZS – PEF (únor 2019)

Vedoucí práce

Mgr. Ivana Hájková

Garantující pracoviště

Katedra práva

Elektronicky schváleno dne 27. 11. 2017

JUDr. Jana Borská, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 28. 11. 2017

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 26. 03. 2019

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Migrace a integrace cizinců v ČR" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 29. 3. 2019

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. Ivaně Hájkové za vedení diplomové práce. Děkuji také všem cizincům z plzeňských vysokých škol, kteří se podíleli na provedeném výzkumu. Za podporu během studia děkuji svému manželovi.

Migrace a integrace cizinců v ČR

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá tématem migrace studentů ze třetích zemí do České republiky a jejich možné následné integrace do společnosti. V první části práce jsou v obecnější rovině uváděny klasické migrační teorie a integrační modely, neboť je třeba rozumět, co se pojmy migrace a integrace obecně rozumí. Další část práce je věnována procesu integrace v České republice. V současné době není možné oddělovat migrační a integrační politiku České republiky od politiky Evropské unie, jejímž cílem právě mimo jiné je podporovat mobilitu studentů, a to nejen v rámci svých členských států, ale podporovat také získávání vyššího počtu vysokoškolských studentů ze zemí mimo Evropskou unii. V další části se práce proto věnuje studiu jako účelu pobytu cizinců v České republice a uvádí, jaké jsou s tímto účelem spojené výhody a nevýhody pobytu. Dále jsou analyzovány počty zahraničních studentů na českých vysokých školách ve vztahu k jejich regionální distribuci a atraktivitě studijních oborů. Zhodnocen je také počet absolventů. Nechybí zamyšlení se nad možnými riziky vyplývajícím z přívětivého přístupu k udělování studentských víz. Závěrečná část práce je věnována výzkumu, který byl proveden v Plzni mezi vysokoškolskými studenty pocházejícími ze třetích zemí, s cílem zjistit, zda migrace těchto studentů skutečně směřuje k jejich integraci do České společnosti.

Klíčová slova: migrace, integrace, studium, trh práce, české zákony, Evropská unie, česká společnost, země původu, národní strategie, zneužití víza

Migration and Integration of Foreigners in the Czech Republic

Abstract

The thesis deals with the topic of migration of students from third countries to the Czech Republic that should be followed by their integration into society. In the first part of the thesis, more generally, classical migration theories and integration models are introduced, as it is necessary to understand what the concepts of migration and integration generally mean. The next part is about the process of integration in the Czech Republic. Nowadays, it is not possible to separate the migration and integration policy of the Czech Republic from that of the European Union, which aims, inter alia, to support student mobility, not only within its Member States, but also to attract more university students from non-European countries. In the next part, the thesis therefore deals with the study as a purpose of residence of foreigners in the Czech Republic and there is said what are the advantages and disadvantages of staying in the Czech Republic. Furthermore, the numbers of foreign students at Czech universities are analyzed in relation to their regional distribution and attractiveness of study fields. The number of graduates is also evaluated. There is also reflection on the possible risks from a friendly approach to student visas. The final part of the thesis is focused on the research that was made in Pilsen among university students coming from third countries, with the aim to find out whether the migration of these students results actually in their integration into the Czech society.

Keywords: migration, integration, study, labour market, Czech laws, European Union, Czech society, country of origin, national strategies, visa abuse

Obsah

1 Úvod.....	1
2 Cíl práce a metodika	4
2.1 Cíle práce	4
2.2 Metodika	4
3 Teoretická východiska	5
3.1 Migrace	5
3.1.1 Teorie migrace	5
3.2 Integrace	7
3.2.1 Integrační teorie	7
3.2.2 Integrační modely	8
4 Migrační a integrační politika ČR.....	10
4.1 Historie migrace cizinců do ČR	10
4.2 Migrace v kontextu eurounijního práva	12
4.3 Legislativní rámec migrace a integrace cizinců v ČR.....	14
4.3.1 Krátkodobý pobyt	15
4.3.2 Dlouhodobý pobyt	15
4.3.3 Trvalý pobyt.....	17
4.3.4 Nabývání státního občanství ČR.....	18
4.4 Koncepce integrace cizinců na území ČR.....	20
5 Studium cizinců v ČR	23
5.1 Studium jako účel pobytu v ČR	23
5.1.1 Udělení pobytového oprávnění za účelem studia	24
5.1.2 Neudělení a neprodloužení pobytového oprávnění za účelem studia.....	27
5.2 Vzdělání a jeho význam v integračním procesu	29
5.3 Směrnice Rady a Evropského parlamentu (EU) 2016/801	30
5.4 Systém vzdělávání v ČR	32
5.4.1 Vzdělávací instituce v České republice	33
5.4.2 Financování vysokých škol v České republice	34
5.5 Národní strategie a programy pro zahraniční studenty	36
5.5.1 Strategické dokumenty	37
5.5.2 Projekty	37
5.6 Stipendia poskytovaná zahraničním studentům	39
6 Vlastní práce	43
6.1 Zahraniční studenti v číslech.....	43
6.2 Vývoj počtu zahraničních studentů v ČR.....	45

6.3	Výzkum	49
6.3.1	Dotazníkové šetření	50
6.3.2	Rozhovory	57
7	Výsledky a diskuse	61
7.1	Výsledky výzkumu	61
7.2	Možná rizika spojená s přívětivým postojem České republiky k migraci zahraničních studentů – poznatky z vlastní praxe	63
7.2.1	Navrhovaná řešení	64
7.3	Podpora kvalitních studentů	66
8	Závěr	67
9	Seznam použitých zdrojů	69
10	Přílohy	73
10.1	Příloha č. 1 – Evropská unie / Schengenský prostor	73
10.2	Příloha č. 2 – Kódy víz a povolení k pobytu dle účelu	74
10.3	Příloha č. 3 – Seznam států zařazených do Režimu student	75
10.4	Příloha č. 4 – Režim Student- měsíční kvóty	76
10.5	Příloha č. 5 – Grafické znázornění profilu respondentů	77

Seznam tabulek

Tabulka 1.	Počet zahraničních studentů na vysokých školách v ČR ke dni 31.12.2017.
Tabulka 2.	Studenti v místech studia ke dni 31.7.2017.
Tabulka 3.	Zastoupení studentů VŠ podle státní příslušnosti.
Tabulka 4.	Vývoj počtu absolventů
Tabulka 5.	Zahraniční studenti v ČR podle oborů studia.

Seznam grafů

Graf č. 1:	Představa o budoucím místě pobytu a zaměstnání.
Graf č. 2:	Povědomí o pracovních možnostech během studia.
Graf č. 3:	Povědomí o vyznačování způsobu na trh práce.
Graf č. 4:	Využití pracovních příležitostí během studia.
Graf č. 5:	Délka pracovních aktivit
Graf č. 6:	Sociální vazby v České republice

- Graf č. 7: Zkušenosti s postoji Čechů vůči cizincům.
- Graf č. 8: Pocit začlenění do české společnosti.
- Graf č. 9: Porozumění české mentalitě.
- Graf č. 10: Otevřenost české společnosti pro cizince.
- Graf č. 11: Úroveň dorozumění se v českém jazyce.

1 Úvod

Migrace a integrace cizinců je v poslední době často diskutovaným tématem. Zatímco Česká republika byla v minulosti spíše vystěhovaleckou zemí, zejména od otevření hranic v souvislosti s rozpadem Československa po roce 1989 se postupně stala zemí cílovou pro tisíce cizinců, přicházejících sem z různých zemí z různých důvodů. Často se jedná o migranty z tzv. třetích zemí s motivacemi k migraci ekonomického, rodinného, studijního a jiného charakteru. Pozornost médií za poslední čtyři roky vzbudila zejména vlna uprchlíků z Blízkého východu a Afriky, která zaplavila státy Evropské unie, a začalo se hovořit o migrační krizi. Cílem těchto často nelegálních migrantů však zpravidla není zrovna malá země uprostřed Evropy, ale spíše státy západní Evropy.

Česká republika je mnohem častěji cílem cesty regulérních migrantů, kteří zde chtějí možná jen přechodně pobývat po dobu studia či ekonomických aktivit.

Pracovní trh v členských státech Evropské unie zdaleka není nasycen, naopak se v posledních letech čím dál častěji potýká s nedostatkem pracovních sil z řad vlastních občanů. Musíme čelit fenoménu stárnutí evropské populace a hledat způsob, jak v České republice, potažmo i v celé Evropské unii, udržet fungující systém. Proto se pozornost začala více věnovat problematice migrace, která je vnímána jako způsob, jakým může být chybějící kvalifikovaná pracovní síla na trhu práce doplněna. Podle Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj země Evropské unie přijímají více migrantů než ostatní destinace. Asi třetina těchto migrantů přichází za prací, avšak cizinci pocházející ze třetích zemí tvoří pouze 4% z celkového počtu produktivní populace¹.

Bylo by jistě žádoucí, kdyby se na pracovním trhu členských států Evropské unie mohli více podílet cizinci, kteří přicestují za účelem studia a úspěšně jej ukončí. Vytváření výhodných podmínek pro absolventy vysokých škol by ve srovnání se Spojenými státy americkými, Austrálií či Japonskem mohlo zvýšit atraktivitu Evropské unie jako cílové destinace zájemců o studium v zahraničí. V roce 2016 Evropská unie přijala směrnici

¹ OECD/EU (2016), Recruiting Immigrant Workers: Europe 2016, OECD Publishing, Paris. Dostupné online <http://dx.doi.org/10.1787/9789264257290-en> (2. 3. 2019)

2016/801², jejímž cílem bylo zlepšit a sjednotit základní legislativu týkající se příjezdu zahraničních studentů, což by mělo vést k jejich udržení v hostitelské zemi.

V České Republice se v posledních letech věnovalo více pozornosti problému nedostatku pracovních sil, neboť nezaměstnanost se v České republice již dlouhodobě pohybuje na nízkých číslech. Za rok 2016 činila průměrná míra nezaměstnanosti 5,5%, čímž dosáhla nejnižšího ročního průměru od roku 2008³. V následujících letech nezaměstnanost nadále klesala, v současné době již její míra činí pouze 3,2%⁴. Počet nabízených pracovních míst přitom neustále roste. Situace se začala řešit přijímáním většího počtu zahraničních uchazečů o zaměstnání v České republice. Známy jsou například Režim Ukrajina, který vznikl na základě spolupráce Hospodářské komory České republiky, Ministerstva zahraničních věcí a Ministerstva vnitra a má za cíl získávat vysoce kvalifikované pracovníky z Ukrajiny pro obsazení pracovních míst v oblasti výroby, služeb a veřejného sektoru. Vysoká poptávka je zejména v oblasti zdravotnictví a technických oborů. Je obecně známo, že čeští lékaři z důvodu vyššího mzdového ohodnocení často odcházejí vykonávat svá povolání do zemí západní Evropy. Pracovní místa, která u nás proto zůstávají volná, se obsazují například právě lidmi, kteří vystudovali obor lékařství na Ukrajině. K výkonu tohoto povolání v České republice je však zapotřebí jednak získat nostrifikaci zahraničního vzdělání v oboru, a jednak složit aprobační zkoušku⁵. Úspěšnost u aprobační zkoušky je přitom velmi nízká, nezvládne ji 85 až 90 % uchazečů⁶.

Vzhledem k dlouhodobému nedostatku pracovních sil mezi vlastními občany se tedy v rámci migrační politiky České republiky diskutovala zejména problematika tzv. zaměstnaneckých karet, což je patrné z poslední větší novely týkající se zákona o pobytu cizinců, provedené zákonem č. 222/2017 Sb. s účinností od 15. 8. 2017. Účinky směrnice Evropského Parlamentu a Rady (EU) 2016/801, upravující podmínky vstupu a pobytu

² Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/801 ze dne 11. května 2016 o podmínkách vstupu a pobytu státních příslušníků třetích zemí za účelem výzkumu, studia, stáže, dobrovolnické služby, programů výměnných pobytů žáků či vzdělávacích projektů a činnosti au-pair

³ <https://www.kurzy.cz/zpravy/414747-cr-prumerna-nezamestnanost-v-r-2016-nejnizsi-od-r-2008/> (2.3.2019)

⁴ Únor 2019; <https://www.kurzy.cz/makroekonomika/nezamestnanost/>

⁵ Podle § 34 odst. 2 zákona č. 95/2004 Sb. musí lékaři, zubní lékaři a farmaceuti, kteří získali odborné vzdělání v jiném než členském státě EU, a hodlají na území České republiky vykonávat uvedené zdravotnické povolání, musí mimo jiné úspěšně složit aprobační zkoušku.

⁶ <http://www.zdravotnickydenik.cz/2018/06/aprobační-zkousky-slozi-jeden-lekar-deseti-pomoci-muze-cerna-listina-zahranicnich-skol-i-pripravne-kurzy/> (2. 3. 2019)

studentů a výzkumných pracovníků ze zemí mimo Evropskou unii, do zákona o pobytu cizinců doposud promítnuty nebyly, přestože lhůta byla stanovena do 23. května 2018. Z toho lze usuzovat, že problematice migrace studentů ze třetích zemí je přikládán poměrně malý význam. Zlepšení podmínek spojených s jejich vstupem a následným pobytem na území České republiky by přitom časem mohlo přinést své ovoce v podobě vyššího počtu absolventů českých vysokých škol, u nichž by nevznikaly pochybnosti o odborné způsobilosti, a mohli by být pro volná pracovní místa vyžadující vysokou kvalifikaci vhodnějšími kandidáty.

Je však otázkou, zda všichni cizinci, kteří do České republiky přijíždějí studovat, zde skutečně hodlají studovat, kolik jich skutečně vysokou školu absolvuje, a zda vůbec mají zájem zůstat v České republice i po ukončení studia.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíle práce

Hlavním cílem práce je představit Českou republiku jako cílovou zemi cizinců ze třetích zemí z hlediska jejich zájmu o studium a následné zaměstnání a usazení zde, tedy zjistit, zda migrace zahraničních studentů směřuje také k jejich následné integraci do české společnosti. V souvislosti s přijetím směrnice (EU) 2016/801 měla Česká republika stejně jako ostatní členské státy Evropské unie podniknout strategické kroky vedoucí k získávání a udržení vyššího počtu studentů z ostatních zemí. V tomto ohledu předkládaná práce obsahuje přehled konkrétních národních strategií, programů a uzavřených mezinárodních dohod. Vychází jednak ze statistických údajů o počtech zahraničních studentů a absolventů zejména za období 2012 – 2017, a jednak z vlastního výzkumu provedeného mezi samotnými studenty v Plzni. Vedlejším cílem práce je přiblížit přístup České republiky k migraci a integraci cizinců do české společnosti a zaměřit se na její pozitivní i negativní efekty.

2.2 Metodika

Práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. Pro naplnění stanovených cílů byla v teoretické části použita metoda literární rešerše a analýza odborné literatury a právních předpisů. V obecné rovině jsou vysvětleny pojmy migrace a integrace a představeny vybrané teorie migrace a tři modely integrace. Členství České republiky v Evropské unii znamená také propojení jejich migračních a integračních politik, proto je teoretická část práce dále věnována také vybraným směrnici Evropské unie a zákonům České republiky se zaměřením na části věnované zahraničním studentům. V praktické části je použita metoda kvantitativního výzkumu s technikou sběru dat v podobě dotazníkového šetření. Dotazníky obsahují 22 uzavřených otázek zaměřených na znalosti studentů ohledně zákonných podmínek zaměstnávání, na plány o budoucím místě pobytu a vnímání postoje české společnosti k cizincům. Jako doplnění dotazníkového šetření byly provedeny ještě čtyři rozhovory se dvěma studenty a dvěma studentkami, občany a občankami dvou nejpočetněji zastoupených třetích zemí – Ruské federace a Ukrajina). Dotazovaní studenti a studentky dostali čtyři otevřené otázky s cílem zjistit pozadí některých odpovědí uvedených v dotazníku a přiblížit tak konkrétní důvody a motivace těchto studentů.

3 Teoretická východiska

3.1 Migrace

Slovo migrace má svůj původ v latinském *migratio*, což znamená přesouvání⁷. Přesouvání – pohyb osob v mezinárodním měřítku se neděje bezprizorně, má své příčiny. Zákonitosti tohoto pohybu vysvětlují tzv. teorie migrace.

3.1.1 Teorie migrace

Ravensteinovy zákony. Nejedná se přímo o migrační teorii, ale o výzkumnou práci Ernsta Georga Ravensteina z let 1885 až 1889, která měla vliv na další odbornou literaturu zabývající se problematikou migrace. Je zde vyjmenováno sedm základních migračních zákonů:

1. *Každý proud migrace generuje zpětnou migraci.*
2. *Většina migrantů se přemísťuje především na krátké vzdálenosti.*
3. *Pokud se migranti přesouvají na delší vzdálenosti, mají nutkání vybírat jako svou destinaci velká města.*
4. *Venkovské obyvatelstvo migruje více než obyvatelé městských oblastí.*
5. *V mezinárodní migraci jsou rodiny méně aktivní, naopak větší aktivitu projevují mladší a dospělí jedinci.*
6. *Majoritní počet migrantů tvoří právě dospělé osoby.*
7. *Velká města se rozrůstají především v důsledku migrace, než díky přirozenému přírůstku.*⁸

Neoklasická teorie migrace. Jedná se o teorii spojenou zejména s obdobím 60. let 20. století. Hlavní příčinou migrace je podle této školy nerovnoměrné rozdělení práce a kapitálu, tedy rozdíly ve mzdách a ekonomických příležitostech mezi jednotlivými

⁷ QUITT, Zdeněk, KUCHARSKÝ, Pavel, 2017. Latinsko/český slovník. Praha: LEDA. ISBN 978-80-7335-475-6. str. 655

⁸ GRIGG, D. E. G. 1977. Ravenstein and the “laws of migration”. In BOYLE, P., HALFACREE, K., ROBINSON, V. 1988. Exploring Contemporary Migration. London: Routledge. ISBN 978-0582251618, str. 60.

zeměmi. Ekonomicky vyspělé země mají nedostatek kvalifikovaných pracovníků na trhu práce, čímž nastává tlak na zvyšování mezd. Tímto jsou motivováni pracovníci ze zemí s nižšími mzdami a jejich odchod by měl postupně tyto rozdíly vyrovnat. V takovém stavu migrace zcela ustane. Tato teorie však počítá pouze s ekonomickými faktory. Existuje ještě jedna varianta této teorie, která namísto vyšších příjmů upřednostňuje lepší příležitosti v možnosti uplatnění zkušeností a znalostí daných osob.

Push – pull teorie. Tato teorie z druhé poloviny 20. století uvažuje dvě skupiny faktorů: push (tlak) a pull (tah), které migranta podněcují opustit zemi původu nebo přitahují do země cílové. Mezi push faktory ekonomického charakteru lze zařadit např. nedostatek pracovních míst a pracovních příležitostí, pull faktorem bude naopak jejich dostatek. V této teorii se však pamatuje rovněž na faktory neekonomického typu, tedy např. náboženské pronásledování a diskriminace (nerovný přístup) ke vzdělání v zemi původu a svoboda v zemi cílové.

Nová ekonomie pracovní migrace vychází z neoklasické ekonomie. K migraci se podle této teorie ale odhodlávají větší skupiny vzájemně spřízněných osob (rodiny, komunity), a to proto, aby společně dosáhly co nejvyšších příjmů a zároveň co nejvíce snížily možnost různých rizik. Pro příklad si můžeme představit rodiny, domácnosti anebo také komunity.

Teorie světového systému. Migrace je podle této teorie důsledkem nerovností mezi oblastmi. Předpokládá pronikání ekonomických a kapitalistických vztahů z jádrových oblastí (vyspělých oblastí) do periferií (nerozvinutých či méně rozvinutých oblastí). Příkladem mohou být migrační proudy mezi bývalými koloniemi a evropskými státy. Z Evropy se rozšiřují moderní technologie do kolonií, odkud poté odcházejí nadpočetní manuální dělníci do vyspělých států, kde je jich nedostatek.

Teorie dvojího trhu. Rovněž vychází z teorie neoklasické ekonomie, ovšem jako příčinu migrace tato teorie vyzdvihuje nedostatek pracovníků v určitých oblastech cílové země. Záleží tedy na struktuře pracovního trhu v dané zemi. Jedná se zejména o nižší pozice, které se v rozvinutých zemích nedaří obsadit lidmi z vlastních řad, neboť jim je překážkou s tím spojený nízký sociální status a nemožnost kariérního růstu. Pracovníci z méně rozvinutých zemí takové překážky nevnímají. Vzniká tak dvojí trh, kdy v pozicích

s vyšším statusem a vyššími platy se uplatňují občané dané země, zatímco méně placené a méně kvalifikované pozice zůstávají pracovním migrantům.

Teorie sítí. S teorií sítí přišla britská Manchesterská škola. Migrační sítě spojující aktuální migrující osoby s těmi předchozími snižují rizika spojená s migrací. Jedná se o sociální vazby na blízké osoby, přátele, kolegy, ale také sociální sítě utvořené prostřednictvím internetu, spojující skupinu osob ocitajících se v podobných situacích. Migrační sítě usnadňují přistěhovalci lépe se orientovat v novém prostředí a zvládnout různé překážky.⁹

3.2 Integrace

Integrací se ve společenském smyslu rozumí začlenění osob do již existující společnosti. Jedná se o časově náročný dvoustranný proces, na kterém se podílí cizinci i majoritní společnost v socioekonomickém, politickém, kulturním a geografickém prostředí. Dušan Drbohlav vytyčuje strukturální, kulturní, sociální, identifikační a vnější sféru integrace.¹⁰ Tyto sféry se vzájemně prolínají a život každého imigranta mohou ovlivňovat rozdílně. Strukturální sféra se týká právního postavení cizince v hostitelské zemi. Kulturní sféra pak působí na jeho zvyky, hodnoty a způsoby chování. Sociální sféra znamená navazování kontaktů, získávání nových přátel nebo i partnerských vztahů, zapojení se do aktivit v rámci různých spolků, kroužků nebo organizací. Identifikační sféra pak zahrnuje postoj samotného jedince, do jaké míry pocítuje sounáležitost s majoritní společností a identifikuje se s ní. Vnější sféra znamená okolí, tedy jaký postoj k němu zaujímá hostitelská země.

3.2.1 Integrační teorie

Vzhledem k tomu, že integrace je oboustranně působící proces, je podstatné, jaký postoj vůči sobě imigrant a společnost v cílové zemi zaujmou. Z mnoha odborníků

⁹ BADE, K. J., 2005. *Evropa v pohybu. Evropské migrace dvou staletí*. Praha: NLN. ISBN 80-7106-559-5

¹⁰ DRBOHLAV, Dušan, 2010. *Migrace a (i)migranti v Česku. Kdo jsme. Odkud přicházíme, kam jdeme?* Praha: SLON. ISBN 978-80-7419-039-1. str. 58

například Tatjana Šišková¹¹ uvádí dvě základní protichůdné teorie integrace, lišící se zejména v tom, do jaké míry je imigrantům „tolerována“ jejich odlišnost.

Teorie „melting pot“ přirovnává společnost k „tavícímu kotli“, který přistěhovalce přetaví tak, že splyne s majoritní společností. Vzdá se svých původních zvyků, hodnot i jazyka a přijme vše nové. Tímto se plně integruje s novou společností.

Teorie „salad bowl“ přirovnává společnost naopak k „salátové míse“, ve které jsou promíchány rozdílné kultury, jejichž soužití je provázeno vzájemným respektem a zachováním kulturních specifik. Cílem je dosáhnout všeobecné rovnoprávnosti přistěhovalců a domácích obyvatel.

3.2.2 Integrační modely

V souvislosti s výše uvedenými teoriemi integrace se rozlišují tři základní modely integrace, které lze sledovat v integračních politikách jednotlivých států¹². Jedná se o model multikulturní (pluralistický), diskriminační a asimilační, které dříve byly spojovány s přístupy Velké Británie, Německa a Francie.

Je však třeba zdůraznit, že jednotlivé modely již nejsou uplatňovány přesně tak, jak jsou definovány níže v jejich čisté podobě, ale spíše dochází k jejich prolínání. Přes rozdílné přístupy k integraci cizinců v jednotlivých evropských zemích v současné době dochází mezi členskými státy EU ke společným debatám a změnám na národních úrovních.

Diskriminační model je spojován Německem. Vychází z předpokladu, že migranti mohou být přijati do hostitelské země pouze dočasně a z ekonomických důvodů. Žádná hlubší integrace do systému sociální péče nebo účast v politických sférách nepřipadá v úvahu. Šance na získání občanství jsou rovněž mizivé¹³. Počítá se totiž s tím, že tito

¹¹ ŠIŠKOVÁ, Tatjana, 2001. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-648-9. str. 24.

¹² BARŠA, Pavel, 1999. *Politická teorie multikulturalismu*. Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury. ISBN 80-85959-47-X. Str. 145.

¹³ PASTRŇÁK, René, 2008. *Sociální práce s menšinami a migranty (studijní texty pro studium oboru Veřejná správa a regionální politika)*. Opava: Optys. ISBN 978-80-85819-69-4. Str. 11. Též BARŠA, Pavel, 1999. *Politická teorie multikulturalismu*. Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury. ISBN 80-85959-47-X. Str. 218.

ekonomičtí migranti, kteří navždy zůstanou cizinci, se zase vrátí do svých domovských zemí. Diskriminační model lze sledovat ve dvou verzích. Ta umírněnější pouze vyčleňuje etnické skupiny od majoritní společnosti a znemožňuje jim účast ve veřejném životě. V radikálnější podobě pak dochází k pronásledování určitých skupin nebo i k etnickým čistkám.

Podle **asimilačního modelu** se nepočítá se zachováním kulturních specifik. Je spojován s přístupem k cizincům, který je uplatňován ve Francii. Pro cizince i domácí obyvatele platí univerzální pravidla, jedná se o jeden celek, nikoliv etnický, jazykový či jinak navzájem odlišné skupiny obyvatel. Jejich původ není důležitý a není žádoucí, aby cizinci byli od majoritní společnosti prostorově segregováni. Tento model stojí na principu rychlé adaptace na nové jazykové a kulturní prostředí¹⁴.

Do jisté míry kompromisem mezi diskriminačním a asimilačním modelem je **model multikulturální (pluralistický)**. Zde se předpokládá, že imigranti zůstanou v hostitelské zemi dlouhodobě či natrvalo a přitom si v rámci skupiny zachová vlastní etnickou identitu, jazyk a zvyky, se kterými bude plnohodnotně akceptován v rámci majoritní společnosti. Stát se má postarat o udržení rozmanitých kultur. Tento model se objevil nejdříve v Kanadě a Austrálii. V Evropě byl uplatňován ve Švédsku a Nizozemí a v určité podobě tento přístup zastává i Velká Británie.

¹⁴ PASTRŇÁK, René, 2008. *Sociální práce s menšinami a migranty (studijní texty pro studium oboru Veřejná správa a regionální politika)*. Opava: Optys. ISBN 978-80-85819-69-4. Str. 11

4 Migrační a integrační politika ČR

V České republice bylo ke dni 31. 12. 2017 registrováno 526 811 legálně pobývajících cizinců. Jejich podíl na celkovém počtu obyvatel tak činí 4,96 %. Z těchto údajů pak občané třetích zemí tvoří 306 132, tedy 2,88 %. Nejpočetnější skupiny (více než 70%) jsou zastoupeny občany Ukrajiny (117 480), Slovenska (111 804), Vietnamu (59 808), Ruska (36 840), Německa (21 261) a Polska (20 669). Z toho uvedení státní příslušníci Ukrajiny, Vietnamu a Ruska představují také tři nejpočetnější skupiny (téměř 75%) zastupující občany třetích zemí. Mezi další početnější cizince podle státní příslušnosti patří občané USA (9 556), Mongolska (7 900), Číny (6 885), Kazachstánu (5 841), Běloruska (5 468), Moldavska (5 459), a Indie (3 642).

Ke dni 31. 12. 2017 přechodně pobývalo v České republice 29,3 % cizinců ze třetích zemí za účelem zaměstnání a 29,3 % za účelem společného soužití rodiny. Jedná se o dva nejčastější účely pobytu. 19,6 % těchto cizinců zde pobývá za účelem studia a 14,9 % za účelem podnikání (zahrnuty jsou oba typy podnikání – jako osoba samostatně výdělečně činná a účast v právnické osobě).

Z genderového hlediska převažují muži (53,8 %), nicméně počet žen (46,2 %) dlouhodobě stoupá.

Podle předběžných čtvrtletních údajů zveřejňovaných Ředitelstvím služby cizinecké policie se celkový počet cizinců ke dni 31.12.2018 zvýšil na 566 931 osob.¹⁵

4.1 Historie migrace cizinců do ČR

Území České republiky nebylo vždy cílem takového počtu přistěhovalců, jako je tomu v současné době. V podstatě až do 90. let 20. století odsud lidé spíše odcházeli do celého světa. Za zmínku však stojí určité skupiny osob, které tehdejší Československo přijímalo v rámci Rady vzájemné hospodářské pomoci. Důležitou skupinou byli vietnamští

¹⁵ Zdroj všech uvedených dat: ČSÚ

dělníci a studenti, neboť silné vazby mezi oběma zeměmi přetrvaly dodnes. V 80. letech jich v Československu mohlo pobývat něco přes 30 tisíc¹⁶.

V 90. letech bylo nutné zaujmout k migraci určitý postoj. Do té doby uzavřený homogenní stát kontroloval pouze relativně zanedbatelný počet cizinců. Po rozpadu socialistického Československa země získala svobodu a bylo zřejmé, že hranice budou otevřeny nejen „ven“, ale i „dovnitř“. Nebyla nastavena nijak přísná pravidla. Cizincům bylo dovoleno přijet na základě turistického víza a až na území podat žádost o povolení k pobytu, zejména za pracovním účelem, když si zde našli práci. Existovala také možnost získat pobyt trvalý, využít jí ale mohli jen rodinní příslušníci Čechů nebo již usazených cizinců.

Ve 2. polovině 90. let 20. století byla nastavena přísnější pravidla migrace, s ohledem na zájem České republiky přiblížit se Evropské unii. V platnost vešel nový zákon o pobytu cizinců (zákon č. 326/1999 Sb.) a zákon o azylu (zákon č. 325/1999 Sb.). Předtím platil zákon z roku 1992, který čítal pouze 36 ustanovení.

Zajímavým fenoménem je, že otázkami integrace se po celé období nikdo nezabýval. Nepočítalo se s tím, že by byl v České republice natolik významný počet cizinců, kteří by zde usilovali o trvalé usazení. Až na přelomu tisíciletí se pozornost začala více soustředit na otázky migrace a integrace cizinců. Vítáni byli zejména vysoce kvalifikovaní migranti, pro které byl vládou schválen projekt a mohli získat trvalý pobyt dokonce již po třech letech, oproti ostatním cizincům, kteří se nejvyššího pobytového statusu mohli dočkat nejdříve po pěti letech nepřetržitého pobytu v České republice.

Vstup České republiky do Evropské unie přinesl do zákona o pobytu cizinců několik zásadních změn. Bylo implementováno několik směrnic, týkajících se občanů Evropské unie a jejich rodinných příslušníků a také občanů třetích zemí. Tyto kategorie cizinců bylo nutné rozlišit. Pohyb občanů EU i jejich rodinných příslušníků, kteří sami občany EU nebyli, byl v rámci České republiky mnohem snazší, než pro druhou kategorii, kterou byli občané třetích zemí.

¹⁶ BROUČEK, Stanislav, 2005. *Historie imigrace z Vietnamu do českých zemí*. Online <http://www.klubhanoi.cz/view.php?cislocianku=2005040901> (12. 5. 2018)

4.2 Migrace v kontextu eurounijního práva

Migrační politika Evropské unie se do národního práva začala promítat ještě před začleněním České republiky v roce 2004. Podpora mobility zahraničních studentů do zemí Evropské unie z důvodu studijních aktivit je součástí eurounijní politiky již od roku 1994, kdy Rada přijala usnesení o přijímání cizinců ze třetích zemí na území členských států za účelem studia. Dále se toto téma diskutovalo v rámci Boloňského procesu¹⁷, který byl zahájen Boloňskou deklarací z roku 1999. Účinky migrační politiky EU se do práva České republiky postupně promítaly prostřednictvím směrnic EU, týkajících se práv cizinců.

Začátkem roku 2005 zákon o pobytu cizinců doznal změny ohledně cizinců hodlajících na území pobývat za účelem studia na základě Směrnice Rady 2004/114/ES ze dne 13. prosince 2004, o podmínkách přijímání státních příslušníků třetích zemí za účelem studia, výměnných pobytů žáků, neplacené odborné přípravy nebo dobrovolné služby. V § 64 zákona o pobytu cizinců¹⁸ je přesně definováno, které vzdělávací aktivity se rozumí studiem. Toto zákonné ustanovení přitom vychází právě z uvedené směrnice. Pro cizince, kteří chtějí v České republice pobývat za účelem takového studia, pak existovala například možnost požádat si v zahraničí rovnou o udělení dlouhodobého pobytu, a nemuseli jako v ostatních případech žádat nejprve o dlouhodobé vízum a o dlouhodobý pobyt posléze na území České republiky.

Podobných výhod se dočkali také vědečtí výzkumníci, jichž se týkala Směrnice Rady 2005/71/ES ze dne 12. října 2005, o zvláštním postupu pro přijímání státních příslušníků třetích zemí pro účely vědeckého výzkumu. Do zákona byla promítnuta ještě v témže roce.

V roce 2006 byla do zákona o pobytu cizinců implementována Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států. Cílem této směrnice bylo zjednodušit a posílit právo svobodně se pohybovat a pobývat na území Evropské unie pro všechny její občany a jejich rodinné příslušníky. Za ty však nebyly automaticky považovány všechny příbuzné osoby. V současné právní úpravě se za rodinné

¹⁷ Boloňský proces je dohoda dnes již 47 evropských i mimoevropských států, jejichž cílem je zvýšit dostupnost, atraktivitu a kvalitu vysokoškolského vzdělávání a vytvořit Evropskou oblast vysokoškolského vzdělávání.

¹⁸ Podrobněji o definici studia ve smyslu ustanovení § 64 zákona č. 326/1999 Sb. v kapitole 5.1.

příslušníky považují pouze manželé či registrovaní partneři, přímí potomci občana EU, jeho manžela nebo registrovaného partnera, a to do 21 let nebo závislí na nich, a závislí přímí příbuzní občana EU nebo manžela či registrovaného partnera ve vzestupné linii.¹⁹

V roce 2015 na poli evropské politiky znovu začala být projednávána problematika mobility zahraničních studentů. Evropa se v té době chtěla stát nejen bezpečným útočištěm pronásledovaných uprchlíků, ale zároveň také atraktivní destinací pro zahraniční studenty, výzkumníky a pracovníky. Studenti z některých třetích zemí se mohli zapojit do studijních pobytů v členských státech Evropské unie v rámci programu Erasmus+²⁰, který navazoval na předchozí program Erasmus Mundus.

V roce 2016 byla Radou a Evropským parlamentem přijata nová směrnice o studentech a výzkumných pracovnících, která nahradila Směrnicí 114/2004/ES ze dne 13. prosince 2004, o podmínkách přijímání státních příslušníků třetích zemí za účelem studia, výměnných pobytů žáků, neplacené odborné přípravy nebo dobrovolné služby a zároveň Směrnicí 2005/71/ES ze dne 12. října 2005, o zvláštním postupu pro přijímání státních příslušníků třetích zemí pro účely vědeckého výzkumu. Jedná se o Směrnicí Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/801 ze dne 11. května 2016, o podmínkách vstupu a pobytu státních příslušníků třetích zemí za účelem výzkumu, studia, stáže, dobrovolnické služby, programů výměnných pobytů žáků či vzdělávacích projektů a činnosti au-pair. Nejpodstatnější novinkou této směrnice je, že absolventům vysoké školy v členském státě má být po ukončení studia umožněn pobyt na jeho území alespoň po dobu devíti měsíců a pracovní aktivita v rozsahu 15 hodin týdně. Začlenění této směrnice do zákona o pobytu cizinců mělo být uskutečněno nejpozději do 23. května 2018, poslední zásadní novela byla však schválena v srpnu 2017 (nabyla účinnosti 15. 8. 2017). Vzhledem k rychlosti schvalování legislativních změn se v současné době očekává, že k transpozici směrnice dojde v první polovině roku 2019. Aktuální stav je, že dne 13. 3. 2019 proběhlo 3. čtení novely zákona a usnesením Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky byl návrh schválen. Pro zahraniční absolventy vysokých škol v České republice by tato změna měla znamenat možnost podání žádosti o povolení k pobytu za účelem hledání zaměstnání

¹⁹ Ustanovení § 15a odst. 1 zákona č. 326/1999 Sb.

²⁰ Do programu Erasmus+ se mohou zapojit studenti, kteří jsou občany členských zemí EU, programových zemí mimo EU a některých akcí programů se mohou účastnit také studenti – občané sousedních partnerských zemí EU.

nebo za účelem přípravy k zahájení podnikatelských aktivit a v případě vyhovění takové žádosti by takto mohli setrvat na území ještě po dobu devíti měsíců. Pokud by byli přijati do zaměstnání, mohli by si požádat o vydání zaměstnanecké karty. Účel podnikání je v tomto ohledu složitější, neboť podle ustanovení § 45 odst. 1 zákona č. 326/1999 Sb. lze povolení k dlouhodobému pobytu za tímto účelem získat až po 5 letech pobytu na území. Absolventi navazujícího magisterského studia, jehož standardní délka studia je na většině vysokých škol 2 roky, tuto podmínku nesplňují, pokud na území skutečně pobývají pouze po dobu standardní délky takového studia. Studenti, kteří své studium neprodleží a podaří se jim jej úspěšně ukončit v nejkratší možné době, jsou potom v tomto ohledu znevýhodněni oproti těm, kteří prodleží a splnění povinností odkládají. V tomto ohledu by § 45 uvedeného zákona měl podle návrhu novely doznat změn.

4.3 Legislativní rámec migrace a integrace cizinců v ČR

Základní právní normou, která upravuje pobyt cizinců na území České republiky, je zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky. Vztahuje se na cizince ze třetích zemí a občany Evropské unie. Na žadatele o mezinárodní ochranu, azylanty a osoby požívající doplňkové ochrany a dočasné ochrany se nevztahuje.

Postupem času bylo provedeno několik novel zákona o pobytu cizinců. Významnou změnu přinesla novela účinná od 1. ledna 2011. Mimo jiné již věcná příslušnost nenáležela policii, ale od této doby projednává a rozhoduje o žádostech o bytová oprávnění cizinců odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra. Další výraznou změnu zákona, která byla provedena novelou v červnu 2014, znamenalo zavedení institutu zaměstnaneckých karet. Oproti předchozí praxi, kdy si cizinec, který chtěl na území České republiky pracovat, musel zvlášť vyřídit pracovní povolení na Úřadu práce ČR a zvlášť vízum či povolení k pobytu za účelem zaměstnání u MV ČR, od června roku 2014 si ve většině případů požádá již pouze u MV ČR o vydání tzv. zaměstnanecké karty, která cizince opravňuje jak k pobytu, tak k výkonu zaměstnání na území České republiky. Poslední větší změna přišla v srpnu 2017. Poměrně výrazně byly zpřísněny podmínky pro možnost podání určitých typů žádostí. Například právě žádost o vydání nového povolení k dlouhodobému pobytu za účelem podnikání si držitel povolení k pobytu za jiným účelem může podat až po 5 letech pobytu na území.

Zatímco občanům EU²¹ na cestování v rámci celého Schengenského prostoru, tedy i po České republice vystačí cestovní pasy nebo občanské průkazy, pobyt občanů třetích států je podmíněn určitými pravidly. Podle délky se rozlišuje na pobyt krátkodobý, dlouhodobý a trvalý. Pobyt rodinných příslušníků občanů EU se označuje jako přechodný.

4.3.1 Krátkodobý pobyt

Krátkodobým pobytem se rozumí pobyt do 90 dnů. K tomuto pobytu jsou osobám s vízovou povinností jednotlivými zastupitelskými úřady České republiky, spadajícími pod Ministerstvo zahraničních věcí, udělována krátkodobá (též schengenská) víza. V každém vízu je vyznačen účel pobytu pod svým kódem²², doba platnosti a délka pobytu na vízum. Délka pobytu nesmí překročit 90 dnů v kterýchkoli 180 dnech (tzv. pravidlo 90/180). Krátkodobá víza se dále dělí na jednorázová (pro jeden vstup), vícenásobná (multiple, pro dva a více vstupů) a letištní průjezdní.

Občané některých zemí mohou v České republice, resp. v schengenském prostoru takto krátkodobě pobývat i bez víza. O které země se jedná, je stanoveno v Nařízení Rady č. 539/2001. Pro občany Albánie, Bosny a Hercegoviny, Černé Hory, Gruzie, Makedonie, Moldavska, Srbska a Ukrajiny platí pobyt v bezvízovém režimu, pouze jsou-li držiteli biometrických cestovních dokladů. Bezvízový pobyt je zároveň možný pouze za nevýdělečnými účely. Hodlá-li daná osoba vykonávat na území výdělečnou činnost (zaměstnání), musí si požádat o udělení krátkodobého víza za účelem zaměstnání a až na výjimky ve zvláštních případech²³ je také nutné mít k výkonu zaměstnání Úřadem práce ČR vydané pracovní povolení.

4.3.2 Dlouhodobý pobyt

Dlouhodobý pobyt přesahuje délku 90 dnů a je možné jej realizovat pouze na základě víza k pobytu nad 90 dnů (dlouhodobé vízum) nebo povolení k dlouhodobému pobytu. K vyřizování žádostí o tato pobytová oprávnění je příslušný odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra. Dlouhodobé vízum je udělováno nejdéle na dobu 1 roku. Pokud má pobyt přesáhnout délku 1 roku, je nutné si před uplynutím platnosti víza

²¹ Mapa s členskými státy Evropské unie a Schengenského prostoru je znázorněna v příloze č.1.

²² Kódy víz vztahující se ke konkrétním účelům pobytu jsou uvedeny v příloze.

²³ Výjimky, kdy se pracovní povolení k výkonu zaměstnání pro cizince nevyžaduje, jsou uvedeny v ustanovení § 98 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti.

požádat o vydání povolení k dlouhodobému pobytu. I zde je vždy nutné specifikovat konkrétní účel pobytu, který je v případě vyhovění žádosti posléze také vyznačen v průkazu o povolení k pobytu či ve vylepeném vízovém štítku. V zákoně o pobytu cizinců je speciálně definován účel podnikání, společné soužití rodiny, studium, vědecký výzkum a zaměstnání. Povolení k dlouhodobému pobytu za účelem zaměstnání je od června 2014 označováno jako zaměstnanecká karta. V případě vysoce kvalifikovaného zaměstnání²⁴ se jedná o modrou kartu.

Kromě podnikání je u všech ostatních uvedených účelů možné u příslušného zastupitelského úřadu České republiky požádat rovnou o vydání povolení k dlouhodobému pobytu a v případě kladného rozhodnutí pak přicestovat na základě dlouhodobého víza (tzv. vízum D/VR) uděleného pouze za účelem převzetí povolení k dlouhodobému pobytu za příslušným účelem. Tento postup je důsledek implementace některých směrnic EU, uvedených v kapitole 4.2.

Pokud cizinec přicestuje na území České republiky za určitým účelem, který po nějaké době naplní, nebo přestane plnit, může na území setrvat i nadále, pokud má k pobytu nový důvod. Je však povinen si požádat o vydání nového povolení k dlouhodobému pobytu za tímto jiným účelem. Pro případy možného zneužívání víza či povolení k pobytu pouze ke vstupu na území, aniž by daná osoba hodlala na území plnit deklarovaný účel pobytu, zákon o pobytu cizinců obsahuje několik ochranných ustanovení. Například o vydání nového povolení k dlouhodobému pobytu za účelem podnikání je možné požádat až po 5 letech pobytu (do srpna 2017 po 2 letech pobytu). A v případě, že cizinec neplní účel, pro který mu bylo povolení k pobytu vydáno, je tak dán důvod ke zrušení jeho platnosti. Podobně vstoupil-li cizinec na území na základě povolení k dlouhodobému pobytu za účelem společného soužití rodiny, může si o změnu účelu pobytu požádat nejdříve po 3 letech.

²⁴ Jedná se o zaměstnání vyžadující vysokou kvalifikaci, zejména vysokoškolské vzdělání v určitém oboru a další podmínky stanovené v Národní soustavě povolání. Podmínkou rovněž je, že hrubá měsíční nebo roční mzda bude odpovídat alespoň výši 1,5násobku průměrné hrubé roční mzdy vyhlášené Ministerstvem práce a sociálních věcí.

4.3.3 Trvalý pobyt

Trvalý pobyt skýtá pro občany třetích států mnoho výhod, takový pobytový status se téměř vyrovná postavení občanů České republiky. Jedná se vlastně o předstupeň nabytí občanství. S trvalým pobytem je například spojena možnost, resp. povinnost být přihlášen do systému veřejného zdravotního pojištění. S režimem dlouhodobého pobytu (kromě účelu zaměstnání) je naopak spojena povinnost mít uzavřené cestovní zdravotní pojištění v rozsahu komplexní zdravotní péče. Takové pojištění představuje přísun finančních prostředků pro komerční pojišťovny a cizinci s tímto pojištěním často v případě potřeby zdravotní péče narážejí na neochotu lékařů akceptovat tento způsob úhrady lékařského ošetření. Nepokrývá spoustu léčebných výloh jako veřejné zdravotní pojištění. Je to již dlouho diskutovaný problém, na jehož řešení se politici doposud nedohodli. O přechod i dlouhodobě pobývajících cizinců ze třetích zemí do sféry veřejného pojištění usilují některé neziskové organizace.²⁵ Další výhodou trvalého pobytu je splnění výjimky uvedené v § 98 písm. a) zákona o zaměstnanosti, kdy se pro výkon zaměstnání u cizince s trvalým pobytem nevyžaduje povolení k zaměstnání.

Držitelem průkazu o povolení k trvalému pobytu se cizinec může stát z několika důvodů. Nejčastěji je tímto důvodem splnění podmínky 5 let nepřetržitého pobytu na území. Je-li cizinci povolen trvalý pobyt po té, co zde pobýval nepřetržitě po dobu nejméně 5 let, je mu spolu s tímto povolením zároveň přiznáno právní postavení dlouhodobě pobývajícího rezidenta členského státu EU. Problematika trvalého pobytu je v zákoně o pobytu cizinců ukotvena ve světle směrnice Rady 2003/109/ES o právním postavení státních příslušníků třetích zemí, kteří jsou dlouhodobě pobývajícími rezidenty.

Pro získání trvalého pobytu není vždy nezbytná podmínka předchozího pobytu. Lze o něj požádat i z humanitárních důvodů, z důvodů hodných zvláštního zřetele, v zájmu ČR, nebo je-li důvodem společné soužití nezletilého cizince s rodičem, který je držitelem povolení k trvalému pobytu. V těchto případech zákon podmínku předchozího pobytu nevyžaduje. Do změny zákona o pobytu cizinců provedené novelou v srpnu 2017 mohli o trvalý pobyt žádat také zletilé nezaopatřené děti za účelem soužití s rodiči s trvalým

²⁵ viz např. článek <https://www.novinky.cz/domaci/483244-vlada-chce-zprisnit-podminky-pro-pojisteni-cizincu-neziskovky-jsou-proti.html> (dostupné online 25. 3. 2019)

pobytem. V praxi se pak stávalo, že o trvalý pobyt usilovaly i zletilé „děti“, dokládající nezaopatřenost ve svých 25 letech potvrzením o přijetí ke studiu na střední škole. Toto studium pak obvykle po převzetí průkazu o povolení k trvalému pobytu předčasně ukončili a začali se věnovat výdělečné činnosti.

4.3.4 Nabývání státního občanství ČR

Završením integračního procesu cizince do české společnosti je nabytí státního občanství České republiky. O jeho udělení si cizinec může požádat u krajského úřadu (v Praze u úřadu městské části Praha 1 až 22), příslušného podle místa trvalého bydliště, pokud splňuje současně 3 předpoklady: 1) je do společnosti integrován zejména z hlediska rodinného, pracovního a sociálního, 2) neohrožuje bezpečnost státu, jeho svrchovanost a územní celistvost, demokratické základy, životy, zdraví, nebo majetkové hodnoty, a 3) splňuje následující podmínky (www.mvcr.cz):

- má na území České republiky povolen trvalý pobyt po dobu 3 až 10 let včetně bezprostředně předcházejícího jakéhokoliv oprávněného pobytu; doba závisí na tom, zda žadatel je či není občanem státu EU
- skutečně se zdržuje na území České republiky
- trestní bezúhonnost
- znalost českého jazyka
- znalost českých reálií
- neporušení povinností vyplývajících z právních předpisů v posledních 3 letech (jedná se o předpisy týkající se vstupu a pobytu cizinců na území ČR, veřejného zdravotního pojištění, sociálního zabezpečení, důchodového pojištění, zaměstnanosti, daní, cel, odvodů a poplatků, vyživovací povinnosti vůči dítěti, které má trvalý pobyt na území ČR, veřejnoprávních povinností k obci, ve které je žadatel přihlášen k pobytu, jde-li o povinnosti uložené obcí v samostatné působnosti)
- prokázání výše a zdroje příjmů
- nezatěžování systému státní sociální podpory nebo systému pomoci v hmotné nouzi

O žádosti rozhoduje Ministerstvo vnitra. Některé podmínky mohou být prominuty, například podmínka trvalého pobytu po uvedenou dobu, pokud jde o dítě narozené na území České republiky nebo alespoň jeden z rodičů je státním občanem České republiky. Znalost českého jazyka a českých reálií lze prominout z důvodů hodných zvláštního zřetele. Naopak podmínku trestní bezúhonnosti a prokázání zdroje a výše příjmů prominout nelze.

Při podání žádosti je nutné předložit rodný list, doklad prokazující bezúhonnost, životopis v českém jazyce, doklad o absolvování zkoušky znalosti z českého jazyka, doklady prokazující pobyt žadatele na území České republiky a v zahraničí, doklady o bezdlužnosti u orgánů Finanční správy a Celní správy ČR, doklady prokazující zdroje žadatelových příjmů a potvrzení o nedoplatecích na pojistném na sociální zabezpečení a na veřejné zdravotní pojištění. V případě změn osobního stavu, výkonu závislé práce a studia dále předloží oddací list nebo doklad o vzniku registrovaného partnerství, doklad o rozvodu nebo o zrušení registrovaného partnerství, úmrtní list manžela či registrovaného partnera, potvrzení o zaměstnání a výši příjmu včetně pracovních smluv z minulosti, potvrzení o studiu a poslední školní vysvědčení nebo jiné doklady prokazující studium.

Otázka získávání občanství je právně upravena v zákoně č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky. Pokud Ministerstvo vnitra žádosti cizince o udělení státního občanství vyhoví, je mu v den složení státoobčanského slibu vydána Listina o udělení státního občanství České republiky a tímto dnem také nabývá občanství České republiky. Za toto udělení musí uhradit správní poplatek 2 000 Kč²⁶, jde-li o dospělého žadatele, u nezletilých tento poplatek činí pouze 500 Kč. Pokud je žádost zamítnuta, je celé řízení bez poplatku.

Zákon č. 186/2013 Sb. přinesl několik výrazných změn. Oproti předchozímu zákonu například umožňuje cizincům získat české státní občanství, aniž by se museli vzdát své původní státní příslušnosti. Poplatek za nové občanství dříve činil dokonce 10 000 Kč a prokázání znalosti českého jazyka bylo rovněž značně diskutabilní, když tuto úroveň znalosti měl hodnotit úředník provádějící s cizincem pohovor při podání žádosti. Od roku 2014, kdy se žádost o udělení státního občanství České republiky posuzuje již podle

²⁶ Do 1. 1. 2014 byla výše tohoto poplatku stanovena na 10 000 Kč.

nového zákona, tak výrazně stoupl počet cizinců ze třetích zemí, kteří nabyli státní občanství České republiky. V období od roku 2005 do roku 2013 se tento počet pohyboval průměrně kolem 1 200 ročně, v roce 2014 pak bylo české státní občanství uděleno již 4 915 žadatelům, v roce 2017 pak 4 343 žadatelům²⁷.

4.4 Koncepce integrace cizinců na území ČR

Základním dokumentem integrační politiky v České republice je Koncepce integrace cizinců na území České republiky, která se od roku 2011 pravidelně každý rok aktualizuje. Poprvé byla přijata v roce 2000 a vycházela ze Zásad koncepce integrace cizinců na území ČR přijatých v roce 1999. Již tato Koncepce byla ovlivněna politikou Evropské unie. Její první aktualizace byla provedena v roce 2006. Realizací Koncepce je pověřeno Ministerstvo vnitra, s výjimkou období 2004 – 2008, kdy tato odpovědnost náležela Ministerstvu práce a sociálních věcí. Každý rok je vládě předkládána Zpráva o realizaci Koncepce integrace cizinců, která mimo jiné obsahuje návrh na další postup ohledně potřebných projektů a jejich financování. Vláda tento návrh schvaluje usnesením.

Podruhé byla Koncepce aktualizována v roce 2011, kdy se název dokumentu rozšiřuje na „Aktualizovaná koncepce integrace cizinců 2011 – společné soužití“. Od tohoto roku dochází k aktualizaci již pravidelně každý rok. Poslední byla schválena usnesením vlády ze dne 3. 1. 2018 č. 10 pod názvem „Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců – Ve vzájemném respektu 2018“. Pro rok 2019 koncepce zatím nebyla zveřejněna.

Cílovou skupinou integrace jsou primárně občané třetích zemí, kteří na území pobývají legálně a nejsou žadateli o udělení mezinárodní ochrany. V menší míře se Koncepce týká také držitelů mezinárodní ochrany a dále občanů EU (včetně EHP a Švýcarska). Rovněž mohou být do cílové skupiny zahrnuti i státní příslušníci České republiky, kteří se ocitají v obdobné životní situaci jako cizinci. Cílovou skupinou je také majoritní společnost, neboť i té se integrace cizinců výrazně dotýká. Na realizaci poslední

²⁷ Zdroj dat: ČSÚ.

koncepce z roku 2018 byla z rozpočtu Ministerstva vnitra schválena částka 54 290 290 Kč²⁸.

Koncepce se zaměřuje na 5 prioritních integračních oblastí, kterými jsou znalost českého jazyka, ekonomická a sociální soběstačnost, sociokulturní orientace ve společnosti, vztahy mezi komunitami a princip postupného nabývání práv cizinců v návaznosti na postupné nabývání vyšších pobytových statusů. Další oblastí je posílení informovanosti cizinců i majority a prohloubení komunikace problematiky migrace a integrace ve vztahu k širší veřejnosti, k občanům i cizincům. Nejedná se o zcela nová opatření, integrace v těchto oblastech se začala realizovat již v dřívějších obdobích. Současná koncepce pokračuje v těchto prioritách definovaných v jejích předchozích verzích.

Ohledně znalosti českého jazyka je kladen důraz na dostatečnou nabídku kurzů v různých stupních pokročilosti tak, aby mohl být rozvíjen pracovní potenciál cizinců, aby byly zajištěny rovné příležitosti pro vzdělávání, a pro úspěšné složení zkoušky o znalosti českého jazyka nezbytné pro získání trvalého pobytu. V této souvislosti se plánuje také zvýšení požadované úrovně znalosti češtiny z A1 na A2 a s tím spojené nutnosti rozšířit nabídku bezplatných přípravných kurzů češtiny, zajišťovaných regionálními Centry na podporu integrace cizinců.

Na podporu ekonomické soběstačnosti cizinců a s tím spojené eliminace rizika, že by se mohli stát zátěží pro sociální systém České republiky je určité navrhované opatření spočívající ve zvyšování informovanosti zaměstnavatelů o podmínkách zaměstnávání cizinců a stejně tak zvyšování informovanosti cizinců o jejich povinnostech spojených s legálním zaměstnáním. Podnikatelé zde stojí poměrně stranou. V koncepci se jich týkají pouze dva poněkud obecně znějící návrhy opatření – „věnovat pozornost zlepšování podmínek pro živnostenské podnikání pro všechny podnikatele bez rozdílu“ a „zajistit informovanost pracovníků živnostenských úřadů o způsobu řešení záležitostí všech subjektů hodlajících provozovat živnost, tedy i cizinců“.

Pozitivním opatřením pro úspěšnou integraci cizinců je pomoc s orientací v sociokulturním prostředí. Je rozčleněna do 3 konkrétních fází. Začíná již předmigrační přípravou cizinců, kdy mají být cizincům skrze Ministerstvo vnitra a Ministerstvo

²⁸ Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců – Ve vzájemném respektu 2018, str. 6.

zahraničních věcí ještě v zemi původu poskytovány informace a poradenství a prezentovány integrační aktivity a programy. Cizincům je distribuován aktualizovaný informační materiál „Příští zastávka – ČR“, přeložený do místního úředního jazyka. Takovéto opatření by mělo snížit riziko závislosti migrantů na zprostředkovatelích. Po příjezdu do České republiky jsou pro cizince připraveny jednodenní adaptačně-integrační kurzy „Vítejte v ČR“, v rámci kterých jsou seznamováni se svými právy a povinnostmi, s místními poměry, zvyklostmi a základními hodnotami České republiky i Evropské unie, s historií a politickým uspořádáním státu. Absolvovat tyto kurzy by se v budoucnu mělo stát povinností stanovenou zákonem. Kurzy s podrobnější tematikou např. ohledně kulturních reálií České republiky nebo postupů při vyřizování žádostí o různá pobytová oprávnění jsou určeny pro cizince s dlouhodobým či trvalým pobytem na území České republiky. Mohou jim pomoci lépe se orientovat ve společnosti a zvýšit tak šanci na úspěch při podání žádosti o udělení státního občanství.

Rozvíjení vzájemných vztahů mezi komunitami má přispět zejména k pochopení, že vzájemné soužití cizinců a majoritní společnosti může znamenat přínos pro obě strany. K tomuto byl zřízen webový portál www.mezikulturnidialog.cz.

Postupné přiznávání práv v závislosti na délce pobytu na území České republiky má cizince motivovat k jejich integraci do české společnosti. Cizinci s trvalým pobytem jsou například zapojeni do systému veřejného zdravotního pojištění. Cizinci, kterým je uděleno české státní občanství, pak mají stejná politická práva jako osoby, které jsou občany České republiky od narození.

5 Studium cizinců v ČR

V České republice se stejně jako ve většině vyspělých států setkáváme s fenoménem stárnutí populace. Věkovou strukturu obyvatel ovlivňuje porodnost, úmrtnost a migrace. Nízká porodnost týkající se porevolučního období 90. let 20. století a počátku 21. století má v posledních několika letech za následek také nižší počty českých studentů na vysokých školách. Tento problém je možné řešit jedinež přijímáním zahraničních uchazečů.

5.1 Studium jako účel pobytu v ČR

Pro cizince migrující do České republiky za účelem studia zákon o pobytu cizinců stanovuje zvláštní pravidla v § 64 zákona č. 326/1999 Sb., kde je definováno, které aktivity se rozumí studiem. Tato definice vychází ze směrnice 2004/114/ES a jedná se o:

- a) *střední vzdělávání a vyšší odborné vzdělávání v oborech vzdělání ve střední škole, konzervatoři nebo vyšší odborné škole, zapsané do rejstříku škol a školských zařízení, a studium v akreditovaných studijních programech na vysoké škole,*
- b) *účast na jazykové a odborné přípravě ke studiu akreditovaného studijního programu vysoké školy organizované veřejnou vysokou školou, nebo účast na jazykovém a odborném kurzu pořádaném v rámci programu Evropské unie nebo na základě mezinárodní smlouvy,*
- c) *stipendijní pobyt realizovaný na základě platných mezinárodních smluv prováděných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, platného stipendijního programu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, stipendijního programu Evropské unie nebo na základě rozhodnutí vlády České republiky,*
- d) *odborná praxe určená k získání praktických a odborných zkušeností cizincem, uskutečňovaná v tuzemské hostitelské organizaci v době jeho studia na tuzemské nebo zahraniční vysoké škole anebo v době nejvýše 5 let po ukončení studia na vysoké škole, organizačně zajišťovaná nebo koordinovaná tuzemskou vysokou školou, Akademií věd České republiky nebo k tomuto účelu Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy akreditovanou právnickou osobou se sídlem na území nebo právnickou osobou se sídlem mimo území, která má na území organizační složku,*

- e) *odborná praxe a dobrovolná služba mládeže ve věku od 18 do 30 let nebo dobrovolnická služba, určená k získání praktických, odborných zkušeností cizincem, uskutečňovaná v tuzemské hostitelské organizaci jako součást projektu programu nebo iniciativ Evropské unie, popřípadě obdobného státního programu a organizačně zajišťovaná nebo koordinovaná k tomuto účelu ministerstvem nebo Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy akreditovanou právnickou osobou se sídlem na území nebo právnickou osobou se sídlem mimo území, která má na území organizační složku,*
- f) *výměna zkušeností a studijní pobyty osob odpovědných za vzdělávání a rozvoj lidských zdrojů, pokud tyto činnosti jsou vykonávány v rámci programů nebo iniciativ Evropské unie nebo v rámci mezinárodních smluv.*

Ne všechny vzdělávací aktivity lze tedy podřadit pod účel „studium“. Důraz je kladen na to, aby cizincům bylo udělováno povolení k pobytu za účelem studia, které je uskutečňováno v akreditovaných studijních programech a přípravné jazykové a odborné kurzy byly zajišťovány pouze veřejnými vysokými školami.

5.1.1 Udělení pobytového oprávnění za účelem studia

Podle aktuálně platného znění zákona o pobytu cizinců si občané třetích zemí, pokud hodlají v České republice pobývat za účelem studia, mohou u zastupitelského úřadu ČR v zemi, jejíž jsou občany nebo v ní mají povolený pobyt, podat žádost o dlouhodobé vízum (k pobytu nad 90 dnů) nebo při splnění určitých podmínek o povolení k dlouhodobému pobytu za tímto účelem. Je vyžadováno osobní podání. Vízum lze udělit nejdéle na dobu 1 roku, povolení k dlouhodobému pobytu za účelem studia nejméně na 3 měsíce (např. v případech výměnných pobytů, které trvají zpravidla po dobu 1 semestru), jinak na dobu 1 roku, pokud celková doba studia trvá déle než 1 rok. Žadatelé o studentské vízum jsou osvobozeni od správního poplatku za podání žádosti.²⁹ Náležitosti žádosti o udělení víza jsou stanoveny v § 31 tohoto zákona a patří mezi ně platný cestovní doklad, doklad potvrzující účel pobytu, prostředky k pobytu, doklad o zajištění ubytování po dobu pobytu na území, fotografie a souhlas rodičů, je-li žadatel nezletilý. Na požádání je třeba dále doložit ještě doklad obdobný výpisu z evidence Rejstříku trestů vydaný státem, jehož je cizinec státním občanem, a také státy, v nichž cizinec pobýval v posledních 3 letech

²⁹ § 8 odst. 2 písm. h) zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích

nepřetržitě po dobu delší než 6 měsíců a dále doklad potvrzující splnění požadavků opatření před zavlečením infekčního onemocnění.

Dokladem potvrzujícím účel pobytu je rozhodnutí o přijetí ke studiu nebo potvrzení o studiu, vystavené příslušnou školou, na které cizinec bude studovat. Studium musí přitom splňovat podmínky § 64 odst. 1 nebo 2 zákona o pobytu cizinců. Prostředky k pobytu mají být doloženy ve výši odpovídající předpokládané délce pobytu (nejdéle na jeden rok) formou výpisu z účtu, ze kterého bude patrné, že cizinec může prostředky disponovat na území České republiky (zejména tedy v případě, kdy je účet veden u některé z českých bank či finančních institucí), nebo formou platné mezinárodně uznávané platební karty spolu s výpisem z účtu (v případě účtu vedeného u zahraniční banky či finanční instituce). Výše požadovaných prostředků odpovídá na 1 rok částce 81 400,- Kč³⁰ u zletilých osob, u nezletilých žadatelů stačí předložit prostředky v poloviční výši. Je-li cizinci přiznáno studijní stipendium, může zajištění prostředků k pobytu prokázat tímto stipendiem a jeho měsíční výše musí dosahovat minimálně částky existenčního minima. Doklady nesmí být při podání žádosti starší 180 dnů, kromě cestovního dokladu. Platnost cestovního dokladu však musí platnost víza přesahovat alespoň o 3 měsíce. Předloží-li tedy cizinec uvedené náležitosti bez věcných vad a odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra, který o žádosti rozhoduje, neshledá žádný důvod pro zamítnutí žádosti, je cizinci vízum uděleno a řízení ukončeno vylepením do cestovního dokladu. Ještě před tímto úkonem by měl předložit doklad o cestovním zdravotním pojištění, které odpovídá podmínkám uvedeným v § 180j, pokud nebude pojištěn podle zvláštního právního předpisu (jedná se zejména o stipendisty, kterým je zdravotní pojištění hrazeno na základě mezinárodní dohody). Kód takového víza je označen číslem 24.

Cizinci, jejichž studium lze podřadit pod některou z aktivit uvedených v ustanovení § 64 odst. 1 zákona o pobytu cizinců, mohou požádat rovnou o vydání povolení k dlouhodobému pobytu (§ 42d téhož zákona). Nemusí tedy žádat nejprve o dlouhodobé vízum. Náležitosti takové žádosti jsou obdobné jako u víza. Rozdíl může být pouze u dokladu o účelu pobytu, neboť studium musí splňovat podmínky obou odstavců

³⁰ Podle § 13 odst. 1 bod 2 zákona o pobytu cizinců je požadovaná částka určena jako 15násobek částky existenčního minima, jestliže má pobyt na území přesáhnout dobu 30 dnů, s tím, že tato částka se za každý celý měsíc předpokládaného pobytu na území zvyšuje o 2násobek částky existenčního minima

ustanovení § 64. Na průkazu o povolení k pobytu je tento účel vyznačen kódem 23 a jedná se o „studium – dle směrnice 2004/114/ES“. Vydává se podle § 42d uvedeného zákona a jeho označení vyplývá z toho, že vychází z podmínek směrnice 2004/114/ES.

Ti, kteří hodlají studovat v oborech vzdělání ve střední škole nebo konzervatoři, a tedy splňují pouze podmínky § 64 odst. 1, nikoliv podmínky § 64 odst. 2, musejí obdržet nejprve vízum a teprve poté požádat o povolení k dlouhodobému pobytu (podle § 42 uvedeného zákona), které bude na vízum navazovat. Tento účel se označuje jako „studium – jiné než směrnice 2004/114/ES“ a přísluší mu kód 24. Pro účely zákona o pobytu cizinců se stále jedná o studium, resp. o „zbytkovou kategorii“ žáků a stážistů, nesplňujících podmínky dané směrnicí, neboť ta se na ně nevztahuje.

Povolení k dlouhodobému pobytu může být opakovaně prodlouženo až o 2 roky, a to u „směrnice“ studia pouze za účelem vzdělávání na vyšší odborné škole nebo studia na vysoké škole. Za účelem jazykové a odborné přípravy lze povolení k pobytu prodloužit pouze jednou.³¹ „Nesměrnice“ studium (střední vzdělávání) se opakovaně prodlužuje vždy o 1 rok, trvá-li účel pobytu.

Pokud se cizinci hodlají věnovat jiným než výše uvedeným vzdělávacím aktivitám, musejí si požádat o pobytové oprávnění za účelem „jiné/ostatní“. Jedná se zejména o případy studia na školách, jejichž studijní programy nejsou v České republice akreditovány, o přípravné jazykové a odborné kurzy ke studiu v akreditovaných studijních programech na vysoké škole, kdy jsou tyto kurzy organizovány jinou institucí, než veřejnou vysokou školou, a celkově o ostatní vzdělávací aktivity, které nesplňují podmínky ani jednoho odstavce § 64 zákona o pobytu cizinců. Tomuto účelu přísluší kód 99.

Rozdělení studia na dva typy podle toho, zda se na něho vztahuje či nevztahuje směrnice 2004/114/ES, bude v případě schválení novely zákona o pobytu cizinců odstraněno. Směrnice EU 2016/801 totiž zahrnuje i žáky středních škol a konzervatoří. Odstraní se tak například problém, který v praxi mohl nastat, když měl student zahraniční vzdělávací instituce, která odpovídala úrovni české střední školy, zájem v posledním ročníku studovat v České republice a získat tak českou maturitu. Přicestoval tak na

³¹ Ustanovení § 44a odst. 2 zákona č. 326/1999 Sb.

dlouhodobé vízum uděleného za účelem „studium – jiné než směrnice 2004/114/ES“ a pokud chtěl v dalším roce nastoupit ke studiu na vysoké škole, musel by z území vycestovat a u zastupitelského úřadu České republiky podat novou žádost za účelem „studium – dle směrnice 2004/114/ES“, neboť změna účelu pobytu v rámci přechodu z víza na povolení k dlouhodobému pobytu zákon neumožňuje.

5.1.2 Neudělení a neprodloužení bytového oprávnění za účelem studia

Předložení zákonných náležitostí automaticky neznamená, že vízum či povolení k dlouhodobému pobytu bude žadateli uděleno. Předpokladem pro vyhovění je totiž také neexistence důvodů pro zamítnutí žádosti, které jsou uvedeny v § 56 zákona o pobytu cizinců. Důvody pro zamítnutí žádosti nastávají například v situacích, kdy se cizinec na požádání ministerstva nebo zastupitelského úřadu nedostaví k pohovoru, nepředloží doklady za účelem ověření údajů uvedených v žádosti nebo se tyto údaje nepodaří ověřit. Také pokud vyplní žádost nepravdivě, předloží padělané či pozměněné náležitosti nebo údaje v nich uvedené neodpovídají skutečnosti. Žádost může být rovněž zamítnuta, jestliže ministerstvo zjistí skutečnosti nasvědčující tomu, že cizinec hodlá vízum či povolení k pobytu zneužít k jinému účelu než je uveden v žádosti, nebo také je-li zjištěna jiná závažná překážka jeho pobytu na území.³²

Zejména v případech, kdy cizinec již na území České republiky pobývá nebo někdy dříve pobýval, existují kromě důvodů uvedených v ustanovení § 56 odst. 1 pro zamítnutí žádosti o prodloužení pobytu nebo jeho opakované nevydání také důvody obsažené v ustanovení § 56 odst. 2 zákona o pobytu cizinců. Jedná se o nesplnění podmínky trestní zachovalosti (tedy když má cizinec záznam v Rejstříku trestů za spáchání trestného činu) a porušení podmínky stanovené tímto zákonem v uplynulých pěti letech. Může se jednat o porušení povinnosti pobývat na území oprávněně a pouze s platným cestovním dokladem, nebo uvádění nepravdivých skutečností, neoznamování změn a další stanovené povinnosti. Při rozhodnutí o neprodloužení platnosti povolení k dlouhodobému pobytu se Ministerstvo vnitra zpravidla musí zabývat otázkou přiměřenosti takového rozhodnutí z hlediska jeho dopadu do rodinného a soukromého života cizince.

³² Důvody podle § 56 odst. 1 písm. a), b), e), h) a j) zákona č. 326/1999 Sb.

V průběhu řízení o žádosti o vydání povolení k dlouhodobému pobytu (navazujícího na předchozí vízum) nebo žádosti o prodloužení doby jeho platnosti Ministerstvo vnitra posuzuje mimo jiné, zda cizinec plní účel pobytu a jestli jej také plnil v období předchozího pobytového oprávnění. V případě účelu studia je toto prověřováno tedy zejména v případech, kdy žadatel opakovaně dokládá potvrzení o studiu v 1. ročníku, i když na území České republiky pobývá třeba již několik let. Tím spíše, když se každý rok zapíše ke studiu jiného oboru a na jiné škole.

Názor, že cizinec je povinen skutečně plnit účel, pro který mu byl pobyt povolen, opakovaně vyslovil Nejvyšší správní soud ve svých rozsudcích týkajících se pobytových oprávnění cizinců. Například v rozsudku ze dne 27.12.2011, č.j. 7 As 82/2011-81, se uvádí: *„Zákon o pobytu cizinců stojí na principu, že pobyt cizince na území České republiky musí být odůvodněn, např. dlouhodobým zaměstnáním, podnikáním, studiem, a tyto činnosti musí být skutečně na území České republiky vykonávány.“* Cílem tedy je, aby se cizinci s povoleným pobytem za účelem studia nezapsali do studia vybraného oboru pouze formálně, aniž by se potom také skutečně účastnili výuky na přednáškách, seminářích a cvičeních a plnili si své studijní povinnosti, zejména zápočty a zkoušky. Vízum nebo povolení k pobytu by potom vlastně nesloužilo svému účelu. Je pravda, že účast na přednáškách na vysoké škole není povinná. V případě cizinců je však třeba, aby na výuku docházeli, neboť k tomu jim byl dlouhodobý pobyt povolen a neměli by tedy dávat přednost jiným aktivitám, které jsou na úkor studia. Předkládaná potvrzení o studiu by tedy neměla sloužit pouze jako formální doklad nezbytný k získání pobytu, ale měla by skutečně potvrzovat, že zde cizinec bude studovat. To je však možné ověřit až po určité době po zahájení studia. Samozřejmě je nutné přihlížet k situacím, kdy student nemůže plnit účel pobytu ze závažných důvodů, tedy zejména z důvodu nemoci.

V praxi může docházet k situacím, že hned po prvním semestru je studentovi ukončeno studium pro nesplnění podmínek, typicky když nezíská dostatek kreditů, což je u většiny veřejných vysokých škol podmínkou. Je potom otázkou, zda školu navštěvoval, ale nebyl úspěšný při plnění zápočtů a zkoušek, nebo třeba již od začátku do školy nedocházel. Vzhledem k tomu, že účast na přednáškách není povinná a v systému škol jsou zpravidla evidovány pouze studijní výsledky, zjišťuje se pracovníkům Ministerstva vnitra rozhodujícím o žádosti tato realita jen velmi obtížně.

5.2 Vzdělání a jeho význam v integračním procesu

Vzdělání je pro cizince velmi častým důvodem k migraci a zároveň má významnou úlohu také v integračním procesu. Ti, kteří získají určitý stupeň vzdělání v České republice, mají poměrně jednodušší cestu k plnohodnotnému začlenění do společnosti. Studenti českých středních, vyšších odborných a vysokých škol, stejně tak jako absolventi takových škol mají volný přístup na trh práce a nemusí si tedy k jakékoli formě zaměstnání opatřovat zvláštní pracovní povolení.

Podle Listiny základních lidských práv a svobod mají právo na vzdělání cizinci ve stejné míře jako čeští občané. Vzdělání poskytované veřejnými školami je bezplatné, čímž se Česká republika odlišuje od ostatních zemí Evropské unie. Možná i z tohoto důvodu se značná část mladých přemýšlejících o tom, kam se vydat získat další vzdělání, při výběru mezi různými státy přikloní k České republice.

Za posledních 20 let se v České republice výrazně rozrostl počet soukromých i veřejných škol s nabídkou mnoha oborů, z nichž některé lze vystudovat nejen v českém, ale i v cizím jazyce, zejména v anglickém. Před nástupem na vysokou školu zájemci často využívají tzv. přípravných ročníků, v rámci nichž podstupují intenzivní jazykovou a odbornou přípravu, aby poté zvýšili své šance na přijetí i na úspěšný průběh samotného studia. V tomto ohledu se v posledních letech zvýšila také nabídka soukromých jazykových škol, které realizují různé typy kurzů dle potřeb cizinců.

Již v jedné z předchozích kapitol bylo zmíněno, že v zákoně o pobytu cizinců je v § 64 přesně definováno, co se pro účely tohoto zákona rozumí studiem. V praxi to pak znamená, že cizinec, jehož vzdělávací aktivita nesplňuje podmínky § 64 zákona č. 326/1999 Sb., musí požádat o udělení víza za účelem tzv. „ostatní“ vzdělávací aktivity, která není studiem. To s sebou nese také jistá negativa i pozitiva. Nejčastějším negativem je stav, kdy účelem pobytu je například účast na přípravném kurzu češtiny organizovaném nějakou soukromou jazykovou školou a cizinec do České republiky přicestuje jako držitel dlouhodobého víza za účelem „ostatní“ (neboť takováto vzdělávací aktivita není podle zákona o pobytu cizinců studiem), uděleného s platností dle délky kurzu, nejdéle však na 1 rok. Po absolvování tohoto kurzu pak daná osoba zpravidla hodlá pokračovat ve studiu na vysoké škole. Studium v akreditovaných studijních programech vysoké školy přitom

splňuje podmínku § 64 odst. 1 písm. a) zákona č. 326/1999 Sb. a jedná se tedy o účel pobytu „studium – dle směrnice 2004/114/ES“. Pokud cizinec hodlá na území České republiky pobývat nadále i po uplynutí doby platnosti ročního dlouhodobého víza, je povinen si před jeho uplynutím požádat o povolení k dlouhodobému pobytu. Zákon však zároveň stanovuje podmínku, že v takovém případě musí trvat stejný účel pobytu. Cizinec, který takto hodlá přejít z účelu „ostatní“ na účel „studium“, je nucen vycestovat a žádost o pobyt za účelem studia je oprávněn podat opět pouze u některého ze zastupitelských úřadů ČR v zahraničí. Pouze v případě, že se účastník kurzu stane držitelem povolení k dlouhodobému pobytu za účelem „ostatní“ (tedy když délka kurzu přesahuje rok), může si již na území požádat o udělení nového povolení k dlouhodobému pobytu za jiným účelem³³ (tedy za účelem studia).

Výhodou držitelů dlouhodobého víza či povolení k dlouhodobému pobytu za účelem „ostatní“ je započitatelnost období pobytu na základě těchto pobytových oprávnění pro účely žádosti o udělení povolení k trvalému pobytu po 5 letech pobytu na území. Pro studenty, přesněji držitele pobytových oprávnění za účelem studia, totiž platí, že se jejich pobyt v tomto ohledu započítává pouze jednou polovinou. Paradoxně tak v prvním případě cizincům stačí 5 let pobytu, ovšem ve druhém případě si musí počkat 10 let. Smyslem tohoto zákonného opatření přitom bezpochyby je, aby nárok na trvalý pobyt neměl cizinec, který zde pouze 5 let studoval. Ne zcela logicky pak cizinec, který se zde 5 let měl vzdělávat v kurzech, o trvalý pobyt požádat může. V obou případech se zdá, že buď kurzisté, nebo studenti jsou znevýhodněni.

5.3 Směrnice Rady a Evropského parlamentu (EU) 2016/801

Směrnice EU 2016/801 vznikla jako reakce na zjištěné nedostatky vyplývající ze zpráv o provádění směrnic 2004/114/ES a 2005/71/ES. Poukazuje na vzrůstající poptávku po studentech a výzkumných pracovnících, kteří hrají důležitou roli v rozvoji lidského kapitálu Evropské unie. Jejich pobyt na území EU napomáhá k dosažení cílů strategie Evropa 2020³⁴, zahrnující též podporu inteligentního a udržitelného růstu. Nedostatky jsou spatřovány například v podmínkách přijetí a v mobilitě v rámci Unie a v nízkých

³³ Ustanovení § 45 odst. 1 zákona č. 326/1999 Sb.

³⁴ Strategie Evropa 2020 je strategickým dokumentem EU pro období let 2010-2020. Podle tohoto dokumentu je požadována 40% hranice vysokoškolsky vzdělané populace ve věku 30-34 let.

možnostech pro hledání zaměstnání. Je kladen důraz na to, aby byly zjednodušeny podmínky vstupu státních příslušníků třetích zemí, kteří by rádi přicestovali na území za účelem výzkumu, studia, stáže, dobrovolnické služby, programů výměnných pobytů žáků či vzdělávacích projektů a činnosti au-pair.

V oblasti vědeckého výzkumu je poukazováno na zvýšení atraktivity a konkurenceschopnosti Evropské unie v získávání talentů, pro které je důležité vytvářet vhodná pracovní místa s vyšší mírou podílu na růstu HDP. Je zdůrazňována potřeba uplatňovat více výzkumných pracovníků v soukromém sektoru, neboť cíl investice 3% HDP do výzkumu se dotýká převážně soukromého sektoru. Zároveň však není účelem této směrnice, aby docházelo k „odlivu mozků“ z rozvojových zemí. Je třeba spolupracovat s domovskou zemí tak, aby výzkumní pracovníci neměli problémy se zpětnou integrací.

Zcela nově jsou ve směrnici zahrnuty au-pair. Na činnost au-pair je pohlíženo pozitivně jako na prostředek, jak navázat kontakty, rozvíjet jazykové znalosti a navazovat kulturní vazby. Negativním jevem však může být snadné zneužití těchto osob (článek 23). Nově je také na členské státy apelováno, aby bylo žadatelům umožněno předkládat dokumenty v jednom určitém jazyce, který nemusí být úředním jazykem daného členského státu, ale jiného. Členské státy mají mít možnost stanovit schvalovací postup na subjekty, které chtějí přijímat studenty, stážisty či dobrovolníky ze třetích zemí.

Směrnice rovněž zavádí zvláštní režim mobility pro výzkumné pracovníky a studenty v jiných členských státech. Studentům má být umožněna mobilita mezi členskými státy v délce až 360 dnů na členský stát. Nově by také měl být umožněn absolventům studia v Unii další pobyt za účelem hledání pracovních příležitostí nebo zahájení podnikání. Očekává se tím zajištění kvalifikovaných pracovníků do budoucna.

V Kapitole IV směrnice jsou obsaženy důvody pro zamítnutí, odnětí či neprodloužení povolení k pobytu. V tomto ohledu směrnice příliš nového nepřináší, více méně zůstávají restriktivní opatření na vnitrostátní praxi členských států. Členské státy si mohou sami rozhodnout, zda uplatní schvalovací postup hostitelských subjektů usilujících o poskytování studia nebo o přijetí výzkumného pracovníka či au-pair. Má-li potom být důvodem pro zamítnutí žádosti skutečnost, že daný subjekt není schválen, záleží zde pouze

na členském státě, jestli tento postup přijal. Nadále směrnice připouští odnětí povolení v případě, že student nečiní dostatečný pokrok v příslušném studiu.

Podle návrhu novely zákona o pobytu cizinců vláda České republiky nemá v plánu využít restriktivních opatření navrhovaných směrnicí. Přijala pouze ty části, které budou znamenat výhodnější podmínky vstupu a pobytu studentů a výzkumných pracovníků. Kromě odstranění rozdělení studia na dva typy podle směrnice by podle navrhované novely žádost o povolení k dlouhodobému pobytu za účelem studia mělo být možné podat na území České republiky i v případě, že cizinec v té době na území pobývá za jiným účelem. Přínosem také bude výhoda pro absolventy ve formě devítiměsíčního pobytu za účelem hledání zaměstnání nebo zahájení podnikatelské činnosti.

5.4 Systém vzdělávání v ČR

Vzdělávání se uskutečňuje na úrovni základní, střední, vyšší, vyšší odborné a vysokoškolské. Nižší stupně jsou stanoveny školským zákonem (zákon č. 561/2004 Sb.), systém vysokoškolského vzdělávání je definován zákonem o vysokých školách (zákon č. 111/1998 Sb.). Cílem cizinců přijíždějících do České republiky za účelem studia je z převážné většiny získání vysokoškolského vzdělání.

Existují zde čtyři typy vysokých škol: veřejné vysoké školy, které jsou v kompetenci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, dále státní vysoké školy, ke kterým vykonává kompetenci Ministerstvo vnitra a Ministerstvo obrany, soukromé vysoké školy, tedy právnické osoby, které s uděleným státním souhlasem ministerstva působí jako soukromé vysoké školy a jejich činnost se řídí ustanoveními § 39 – 43 zákona o vysokých školách. Čtvrtým typem jsou ještě zahraniční vysoké školy, které se při vykonávání své činnosti řídí ustanoveními § 93a – 93i zákona o vysokých školách.

Vysoké školy mohou samostatně rozhodovat o počtu přijímaných uchazečů, a to jak z řad českých, tak zahraničních zájemců o studium. Studium na veřejných vysokých školách je podporováno státem a je poskytováno pro všechny bezplatně.

5.4.1 Vzdělávací instituce v České republice

Česká republika představuje pro cizince z hlediska nabídky vzdělávacích institucí poměrně atraktivní region. Jsou zde veřejné a soukromé střední a vysoké školy, z nichž některé umožňují studium nejen v českém, ale i anglickém a někdy i třeba německém či francouzském jazyce. Cizojazyčné studium je však poměrně drahou záležitostí. Proto většina zahraničních studentů pravděpodobně častěji využívá přípravných jazykových kurzů, po kterých složí zkoušku z českého jazyka na požadované úrovni a po přijetí nastoupí ke studiu v českém jazyce, které je jim stejně jako českým občanům poskytováno bezplatně.

Největší část cizinců-studentů má za cíl získat v České republice vysokoškolské vzdělání. Střední nebo vyšší odborné vzdělání rovněž bývá účelem pobytu některých mladších osob, jejich počet je však ve srovnání se zájemci o vysokoškolské studium (včetně přípravných kurzů) podstatně nižší. Tato práce se proto soustředí hlavně na možnosti studia na vysokých školách, kterých je v České republice celkem 68, z toho 26 veřejných a 36 soukromých, 2 státní a 18 zahraničních³⁵.

V Praze se nachází nejvíce veřejných škol – celkem 8, naprostá většina soukromých škol – celkem 21, a také 1 státní vysoká škola. Je však třeba zmínit, že některé školy mají své součásti i v jiných městech. Pod Univerzitu Karlovu spadá například Lékařská fakulta v Plzni, soukromá Vysoká škola finanční a správní, a.s. má zase pobočku i v Karlových Varech. Je tedy třeba brát v potaz, že všichni studenti Univerzity Karlovy nemají vliv hlavně na region hlavního města Prahy. V pořadí dalším městem s nejvyšším počtem vysokých škol je Brno – 5 veřejných, 5 soukromých a 1 státní. Ostatní veřejné a některé soukromé školy se nachází v Českých Budějovicích, Ostravě, Opavě, Liberci, Hradci Králové, Ústí nad Labem, Olomouci, Pardubicích, Zlíně, Jihlavě a Plzni. Evropské zahraniční vysoké školy jsou v různých městech po České republice a pobočky evropských zahraničních vysokých škol hlavně v Praze. Mimoevropská zahraniční škola je u nás pouze jedna v Praze a stejně tak pobočka mimoevropské zahraniční školy je pouze jedna v Praze.

³⁵ zdroj: MŠMT

5.4.2 Financování vysokých škol v České republice

Podmínky financování vysokých škol jsou stanoveny zákonem o vysokých školách. Pro účely této diplomové práce je podstatnější financování veřejných vysokých škol. Financování soukromých vysokých škol bude věnován menší prostor, neboť pro stát jsou klíčové výdaje na veřejné vysoké školy, na kterých také oproti soukromým vysokým školám studuje převážná většina zahraničních studentů.

Financování veřejných vysokých škol má více zdrojů. Tím hlavním (asi ze 70%) jsou prostředky ze státního rozpočtu z kapitoly Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a mají formu příspěvku na činnost vzdělávací, vědeckou, výzkumnou, vývojovou, inovační, uměleckou a další tvůrčí činnost. Výše tohoto příspěvku závisí na typu studijního programu, počet studentů a výsledky, kterých bylo v jednotlivých činnostech dosaženo. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vypracovalo strategický záměr pro oblast vysokého školství a strategický záměr veřejné vysoké školy³⁶, které každoročně aktualizuje a výše příspěvku je rovněž ovlivněna těmito strategickými záměry. Veřejné vysoké školy jsou dále financovány z dotací poskytovaných především na stravování a ubytování a také na další rozvoj.

Financování má svá pravidla. Klíčové je institucionální financování (rozpočtový okruh I), které vychází z rozsahu a ekonomické náročnosti výkonů škol, což tvoří jeho fixní část, a z hodnocení kvality výstupů jejich činnosti, což je výkonová část. Poměr těchto dvou částí v uvedeném pořadí byl v roce 2018 nastaven na 82,85% : 17,15%. V roce 2018 činila výše prostředků v tomto okruhu 18 186 000 Kč. Fixní část je určována na základě počtu studentů a hodnoty průměrného koeficientu ekonomické náročnosti. Studijní programy vysokých škol jsou rozděleny na jednotlivé kategorie podle jejich ekonomické náročnosti, která je odstupňována na sedm koeficientů v rozmezí 1,0 až 5,9. Pro stanovení výdajů ve výkonové části byly školy rozděleny do čtyř segmentů, a to podle velikosti, oborového zaměření a struktury studijních programů. První segment jsou umělecké veřejné vysoké školy, druhý segment neuniverzitní vysoké školy, do třetího a čtvrtého segmentu jsou zařazeny zbývající školy. V rámci každého segmentu je hodnoceno sedm indikátorů,

³⁶ V současnosti je platný Strategický záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové a inovační a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol na období 2016–2020

z nichž každý indikátor má určitou váhu v daném segmentu. Mezi tyto indikátory patří podíl absolventů, mezinárodní mobility, zaměstnanost absolventů, výsledky výzkumu, vývoje a inovací, výsledky umělecké činnosti, externí příjmy a cizinci (pedagogové). Podle svého podílu na těchto indikátorech potom daná škola dostává odpovídající podíl finančních prostředků určených příslušnému segmentu. Čím lepších výsledků škola dosahuje, tím více prostředků z výkonové části rozpočtového okruhu I další rok získává.

Další prostředky získávají veřejné vysoké školy formou dotací od Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Tyto dotace jsou určeny na stavební rozvoj a obnovu, na potřebné vybavení přístroji a na realizaci vybraných rozvojových projektů. Další dotace přispívají na ubytování a stravování v menzách a na sociální stipendia sloužící jako finanční podpora studentům. Dotace na ubytovací a sociální stipendia jsou poskytovány i soukromým vysokým školám. Ubytovací stipendia jsou přidělována pouze prezenčním studentům prvního započatého studia a v jeho standardní délce a za předpokladu, že nemají trvalý pobyt v okrese, kde je také místo studia. Sociální stipendia náleží studentům v tíživé situaci přesně vymezené zákonem. Přiznávají se pouze na 10 měsíců v akademickém roce a jejich měsíční výše se určuje jako jedna čtvrtina ze základní sazby minimální měsíční mzdy (aktuálně v roce 2019 tedy 3 337,50 Kč). Studenti doktorských studijních programů v prezenční formě studia pobírají stipendia, na která vysoké školy rovněž dostávají od Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy příspěvek (od roku 2018 se jedná o roční částku 135 000 Kč na jednoho studenta). Ze státního rozpočtu je podporován také výzkum a vývoj na vysokých školách. Vysoké školy získávají dále příjmy například na základě vlastnictví movitých i nemovitých věcí, ze zajišťování tzv. jiného vzdělávání (ne studium v akreditovaných programech, např. program celoživotního vzdělávání), z doplňkové činnosti (např. expertní analýzy pro různé zadavatele), a také z poplatků spojených se studiem. Je rovněž možné hospodařit s dalšími prostředky od grantových agentur a fondů (i zahraničních).

Studium v akreditovaných studijních programech veřejných vysokých škol s výukou v českém jazyce je poskytováno bezplatně. Při překročení standardní délky studia zvětšené o jeden rok se však již stanovuje poplatek spojený studiem, a to vždy za každých dalších šest měsíců studia. Tento poplatek je vypočítán jako nejméně jeden a půl násobek částky, která činí 5% z průměrné částky připadající na jednoho studenta z prostředků

poskytnutých ze státního rozpočtu v předchozím roce. Za minulý rok vyšly stát výdaje na jednoho studenta veřejné vysoké školy průměrně na 69 960 Kč³⁷. Přesnou výši poplatků spojených se studiem si stanovují přímo vysoké školy a také mohou rozhodnout o jejich prominutí nebo snížení či odložení. Tyto příjmy jsou pak zařazeny do stipendijního fondu.

Pokud se jedná o studium v akreditovaných studijních programech s výukou v cizím jazyce, vysoká škola si stanoví poplatek za takové studium. Žádná omezující ustanovení ohledně výše tohoto poplatku v zákoně o vysokých školách vymezena nejsou. Kupříkladu poplatek pro studenty studující v anglickém jazyce na Lékařské fakultě v Plzni Univerzity Karlovy či u magisterského studijního programu Všeobecné lékařství (General Medicine) činí 300 000 Kč za rok a u Zubního lékařství (Dentistry) 340 000 Kč za rok³⁸.

Soukromé vysoké školy mají zákonnou povinnost zajistit si pro svou činnost finanční prostředky. Zdrojem příjmu je školné, které je hrazeno po celou dobu studia, tedy i po standardní délku studia. Výše školného je zcela v kompetenci příslušné soukromé vysoké školy. Do konce roku 2017 měly i soukromé vysoké školy podle zákona o vysokých školách nárok na získávání státní dotace na svou činnost spojenou s uskutečňováním studijních programů. Aktuálně získávají pouze dotace za účelem poskytování sociálních a ubytovacích stipendií pro své studenty. Mohou však získávat dotace na výzkum a vývoj, a to podle zákona o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací³⁹.

5.5 Národní strategie a programy pro zahraniční studenty

V reakci na zvyšující se zájem zahraničních studentů ze třetích zemí v posledních letech začaly být uplatňovány národní strategie a programy, které měly pomoci získávat skutečně především takové uchazeče, kteří projeví skutečný zájem o získání kvalitního vysokoškolského vzdělání v České republice. Pozornost je věnována také postupům, které co nejvíce usnadní kroky vedoucí k jejich úspěšné integraci do české společnosti.

³⁷ MŠMT; Rozpis rozpočtu vysokých škol na rok 2018

³⁸ Opatření děkana č. 2/2018 Poplatky spojené se studiem pro akademický rok 2018/2019, č.j. 192/2018/LFP ze dne 9. 2. 2018 – dostupné online na <http://www.lfp.cuni.cz/deska/569-poplatky-spojene-se-studiem-pro-akademicky-rok-2018-19.html> (24. 3. 2019)

³⁹ Zákon č. 130/2002 Sb.

5.5.1 Strategické dokumenty

Problematicke zahraničních studentů je pozornost do jisté míry věnována v klíčovém strategickém dokumentu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy „Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové a inovační, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol na období 2016–2020“. Jedná se o dokument, který vymezuje priority a plánovaná opatření v oblasti vysokoškolské politiky na dané období. Jedním z prioritních cílů⁴⁰ je internacionalizace, prosazující výuku a tvůrčí činnosti vysokých škol se zřetelem na mezinárodní charakter. Základem má být plná integrace přijíždějících studentů a hostujících vyučujících do života akademické obce, intenzivní mezinárodní kontakty v tvůrčích činnostech a zohledňování světového kontextu a zahraničních zkušeností při přípravě studijních programů. Dále se zde zmiňuje důležitost propojení zahraničních studentů s domácími prostřednictvím studijních a výzkumných aktivit i mimo ně. Tento strategický dokument se věnuje spíše přípravě studijního prostředí pro zahraniční studenty, ovšem otázkou, jak a zda například v České republice udržet zahraniční studenty, kteří zde studium úspěšně ukončili, žádné konkrétní postupy nenavrhuje.

Otázkou, jak si udržet zahraniční absolventy se přímo nezabývá ani „Strategie rozvoje mezinárodní spolupráce ve vzdělávání do roku 2020“, vydaná rovněž Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Opět se jedná o dokument zaměřený spíše jen na posilování zahraniční vzdělávací mobility.

Pro zahraniční studenty v České republice působí organizace Dům zahraniční spolupráce, zejména jeho Oddělení internacionalizace studia v ČR. Tato organizace spravuje program vládních stipendií a skrze iniciativu Study in the Czech Republic propaguje možnosti studia na českých vysokých školách, např. prostřednictvím svých webových stránek a sociálních sítí, nebo svou účastí na celosvětových konferencích.

5.5.2 Projekty

V České republice jsou realizovány dva projekty, které mají za cíl usnadnit cizincům přijatým ke studiu na vysoké škole vstupní procedury. Od roku 2013 je uskutečňován program Zrychlená procedura udělování pobytových oprávnění pro cizince,

⁴⁰ Dokument obsahuje celkem 7 prioritních cílů. Internacionalizace je „Prioritní cíl 3“.

zaměřený na migraci stipendistů ze třetích zemí. Studenti, kteří byli přijati ke studiu v České republice a úspěšně prošli výběrovým řízením stipendijních programů realizovaných na základě mezinárodních bilaterálních či multilaterálních smluv nebo na základě rozhodnutí vlády České republiky, obvykle získávají příslušné pobytové oprávnění ve zrychleném řízení. Pro takto vybrané studenty odpadá povinnost předkládat k žádosti například doklad o zajištění prostředků k pobytu, neboť jejich pobyt je zajištěn přiznaným stipendiem sloužícím k podpoře během studia. Také zdravotní pojištění je jim hrazeno podle zvláštního právního předpisu a nejsou povinni si jako ostatní dlouhodobě pobývajcí cizinci na území sjednávat cestovní zdravotní pojištění v rozsahu komplexní zdravotní péče. V rámci zrychlené procedury pak vyřízení žádosti o dlouhodobé vízum či o povolení k dlouhodobému pobytu za účelem studia trvá kratší dobu než jeden měsíc, zatímco v ostatních případech je taková žádost vyřízena zpravidla až během šedesáti dnů. U účastníků stipendijních programů není potřeba prověřovat účel pobytu tak jako u standardních žadatelů, se kterými je často ještě při podání žádosti nebo i v průběhu řízení prováděn pohovor ohledně zamýšleného pobytu v České republice.

Od roku 2017 existuje vládou schválený Režim Student, který má rovněž přispět ke snížení doby vyřízení žádosti o vízum za účelem studia. Podporuje spolupráci mezi vysokými školami a orgány státní správy. Má pomoci zajistit kvalitní informovanost cizinců ze strany vysokých škol, aby již při podání byla žádost o vízum či o povolení k pobytu bez zbytečných formálních a věcných vad a řízení tak mohlo být v co nejkratší době ukončeno. Režim Student má rovněž urychlit přístup vybraných žadatelů k zastupitelským úřadům a zajistit včasné zahájení studia. Projekt vznikl jako reakce na zvyšující se poptávku po pobytových oprávněních odůvodněných studiem na českých vysokých školách, přičemž kapacitní možnosti zastupitelských úřadů tomu neodpovídají. Někteří žadatelé museli čekat na volný termín pro podání žádosti a to mělo za následek zmeškání začátku studia. Žádosti se totiž podávají na základě objednávkového systému, který je pro všechny rovný a nebylo výjimkou, že se na perspektivní a prověřené studenty zkrátka včas nedostalo z důvodu, že si většinu termínů rezervovaly osoby, o jejichž skutečném záměru v České republice studovat, bylo možné důvodně pochybovat. Režim student se uplatňuje sezónně v období letních měsíců (květen až srpen) předcházejících zahájení akademického roku. Gestorem projektu je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a spolugestorem Ministerstvo zahraničních věcí a Ministerstvo vnitra.

Do Režimu Student mohou být zařazeny vysoké školy, které o to požádají a splňují následující podmínky: 1. mají alespoň jeden akreditovaný studijní program v cizím jazyce; 2. přijímací řízení pro uchazeče – občany vybraných třetích zemí vedou v přímém kontaktu s uchazečem, přitom jsou ověřeny jeho předpoklady řádně studovat na vysoké škole; 3. u uchazeče prověřují dostatečnou znalost jazyka, ve kterém bude výuka probíhat; 4. popíší, jak je zajištěn soulad jejich praxe při přijímání ke studiu s požadavky § 48 a § 49 zákona č. 111/1998 Sb.; 5. poskytují řádně a včas informace do Sdružených informací matrik studentů; 6. popíší svou praxi ohledně uznávání zahraničního vysokoškolského vzdělání a kvalifikace. Tyto podmínky musí vysoké školy, které mají zájem o zařazení do Režimu Student, doložit. Schválené školy potom zasílají Ministerstvu zahraničních věcí žádost o zařazení vybraných uchazečů do Režimu Student. Vízová procedura u žadatelů zařazených do Režimu Student by měla být rychlejší, neboť takto vybraní žadatelé se nebudou muset registrovat přes systém visapoint, ale budou v určitý termín pozváni na zastupitelský úřad k podání žádosti. Do Režimu Student jsou v každém roce zařazeny pouze některé třetí země⁴¹ vybrané Ministerstvem zahraničních věcí, které také stanovuje kvóty na počet žádostí.⁴²

5.6 Stipendia poskytovaná zahraničním studentům

Česká republika každoročně vypisuje volná vládní stipendijní místa k podpoře studia občanů rozvojových zemí⁴³ na českých vysokých školách. Ročně takto přibývá 130 nových stipendistů⁴⁴. V tomto ohledu má Česká republika již dlouholetou tradici. Je to významná součást její rozvojové spolupráce s vybranými zeměmi kvalifikovanými podle OECD jako rozvojové. Stipendia by měla umožnit studovat v akreditovaných studijních programech na veřejných vysokých školách uchazečům, kteří si nemohou dovolit studium na vlastní náklady. Mají tak možnost získat vysokoškolské vzdělání, které třeba v jejich místních podmínkách dostupné není. Česká republika tímto může přispět k posílení lidského kapitálu rozvojových zemí, což povede k jejich ekonomickému a sociálnímu rozvoji

⁴¹ Režim Student může být v roce 2019 uplatňován pouze na zastupitelských úřadech České republiky ve vybraných zemích – jejich seznam je uveden v příloze č. 2.

⁴² Pro rok 2019 je schváleno celkem až 549 žadatelů měsíčně, podrobný rozpis je uveden v příloze č. 3.

⁴³ Pro nadcházející akademický rok 2019/2020 bylo schváleno poskytování stipendií těmto rozvojovým zemím: Bosna a Hercegovina, Kosovo, Srbsko, Ukrajina, Gruzie, Moldavsko, Etiopie, Zambie, Kambodža, Mongolsko

⁴⁴ https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/dvoustranna_zrs_cr/stipendia/

a snížení chudoby. Studenti, kteří se po absolvování studia v České republice vrátí do své domovské země, mají větší šanci na uplatnění na lepších pracovních pozicích. Jejich vazba na Českou republiku pak pozitivně ovlivňuje vzájemné vztahy mezi oběma státy. Rovněž lze očekávat, že dobré jméno spojené s vysokoškolským studiem může vzbudit zájem i u cizinců, kteří budou studovat na vlastní náklady.

Stipendium je možné získat k podpoře studia v českém jazyce v bakalářských, magisterských nebo doktorských studijních programech, v anglickém jazyce pak pouze pro studium ve vybraných navazujících magisterských či doktorských studijních programech. Celkově je schváleno 130 míst ročně (90 pro studium v českém a 40 pro studium v anglickém jazyce), přičemž na jejich pokrytí musí být zachována částka 123 mil. Kč. Seznam zemí, ve kterých má být projekt poskytování vládních stipendií realizován, se každoročně aktualizuje v závislosti na aktuálních potřebách dané země, politických a ekonomických vztazích a mírou bezpečnostního rizika. Nejdůležitější roli při výběru vhodných kandidátů hrají zastupitelské úřady České republiky, neboť jejich pracovníci jsou s těmito žadateli v přímém kontaktu. Zprostředkují jim vstupní test zaměřený na studijní předpoklady (nikoli na znalosti z oboru) a s těmi, kteří projdou testem, provedou s nimi pohovor. Důležitá je dále bezúhonnost, zdravotní způsobilost, nostrifikovatelnost dokladu o vzdělání (střední nebo vysokoškolské) a také motivační dopis přiložený k přihlášce. Přílohou přihlášky je mimo jiné také čestné prohlášení stipendisty, že se po ukončení studia vrátí do své země.

Na jednotlivých úkonech spojených s výběrem vhodných kandidátů se společně podílí Ministerstvo zahraničních věcí (Odbor rozvojové spolupráce a humanitární pomoci, teritoriální odbory, příslušné zastupitelské úřady a honorární konzuláty, SM UNESCO Paříž a Česká rozvojová agentura), Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (Odbor mezinárodních vztahů, Dům zahraniční spolupráce), Ústav jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy, veřejné vysoké školy, Ministerstvo zdravotnictví a Ministerstvo vnitra (odbor azylové a migrační politiky).

Po příjezdu do České republiky se všichni vybraní studenti obrátí na Ústav jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy, který jim pomůže zorientovat se v novém prostředí a dopravit se do sídla střediska jazykové a odborné přípravy nebo příslušné veřejné vysoké školy a poskytne potřebné informace, to vše prostřednictvím tzv. centra Tranzit. Během

samotného studia mají zahraniční studenti zajištěnou podporu při řešení různých problémů od Domu zahraniční spolupráce, který rovněž provozuje informační službu na svých internetových stránkách. Kromě finanční podpory mají stipendisté zajištěnu také úhradu nákladů zdravotní péče z prostředků Ministerstva zdravotnictví vyčleněných k realizaci zahraniční rozvojové spolupráci.

Vyplácení stipendia je zahájeno po příjezdu studenta do České republiky. Je přiznáno rozhodnutím Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy na dobu standardní délky studia v konkrétním studijním programu či na dobu účasti v jazykové a odborné přípravě ke studiu na vysoké škole. Poté je vyplácení stipendia ukončeno. Může však dojít i k předčasnému ukončení vyplácení stipendia, když je stipendista nepřítomen na území České republiky nepřetržitě déle než 30 kalendářních dnů, pokud důvod nepřítomnosti nesouvisí se studiem, nebo když se nezapíše do studia nebo nenastoupí studium. Dále se zastaví výplata stipendia, když stipendista studia sám zanechá či je mu studium ukončeno ze strany školy, nebo pokud vyjde najevo, že stipendium cizinec získal na základě podvodného jednání. Přerušil-li studium, nepobírá po tuto dobu stipendium.

Česká republika se snaží o udržování kontaktu s absolventy programu vládních stipendií. Informace o těchto studentech a o průběhu jejich studia jsou uchovávány v databázi spravované Domem zahraniční spolupráce. V případě návratů do své domovské země, což musí ještě před zahájením studia a pobíráním studia stipendisté slíbit ve formě čestného prohlášení, je potom kontakt s absolventy udržován prostřednictvím zastupitelských úřadů České republiky v daných zemích. Mohou jim například nabízet účast na rozvojových projektech, do kterých jsou zapojovány místní neziskové organizace a soukromé firmy.

Zajímavou součástí programu vládních stipendií k podpoře studia zahraničních studentů z vybraných rozvojových zemí v České republice je účast českých pedagogů na výuce oborů na tamních univerzitách. Jsou vysíláni k dlouhodobému pobytu do rozvojových zemí jednak za účelem poskytování kvalitní výuky, a jednak aby pomohli s vytipováváním správných adeptů na získání vládních stipendií pro studium v České republice.

Dále jsou cizincům nabízena stipendia v rámci mezivládních výměnných programů⁴⁵, která již nejsou primárně určena pro uchazeče z rozvojových zemí. O tato stipendia mohou žádat cizinci ze třetích zemí i cizinci ze zemí EU/EHP. Kandidáti musí být studenti či absolventy vysokých škol, nebo i v méně případech výzkumnými či pedagogickými pracovníky a cílem jejich cesty do České republiky je pouze studijní či výzkumný pobyt na některé z veřejných vysokých škol. Stipendium neslouží na pokrytí výdajů spojených s jazykovým kurzem jazyka, který může předcházet samotnému studijnímu pobytu. Žadatelé podávají přihlášky u příslušných úřadů ve svých domovských zemích, se kterými Česká republika spolupracuje. Ty pak vyberou vhodné kandidáty, které oficiálně doporučí k udělení stipendia. Stipendijní pobyt může být realizován v rozmezí 2 až 10 měsíců a je možné jej prodloužit i na další akademický rok a získat stipendium opakovaně. Ačkoliv program stipendijního pobytu toto umožňuje, zákon o pobytu cizinců prodloužení platnosti povolení k dlouhodobému pobytu za účelem studia v rámci mezinárodního výměnného programu nepřipouští⁴⁶. Studijní pobyt nevede k získání akademického titulu, účastník se po dobu svého pobytu účastní zvláštního programu skládajícího se pouze lekcí ze zvolených předmětů, přičemž výuka probíhá primárně v češtině, jen u některých předmětů je možná výuka také v angličtině. O přijetí do stipendijního pobytu rozhodují samostatně přijímající české vysoké školy. Vyplácení stipendií v rámci mezivládních výměnných programů je ukončeno za stejných podmínek jako vyplácení stipendií k podpoře studia občanů rozvojových zemí.

⁴⁵ Např. programy Erasmus+, Free Mover

⁴⁶ § 44a odst. 2 zákona č. 326/1999 Sb.

6 Vlastní práce

6.1 Zahraniční studenti v číslech

Pro účely vyhodnocení, zda se České republice daří získávat více zahraničních studentů a zda sílí jejich vliv oproti českým studentům, je nutné zjistit stav počtu studentů na vysokých školách v České republice a jak se měnil podíl českých a zahraničních studentů alespoň v posledních 5 letech. Také je důležité sledovat, jaké studijní programy jsou mezi cizinci preferovány a jaké školy a města zahraniční studenty nejvíce lákají. Údaje byly získány ze statistických dat Českého statistického úřadu, který v současné době poskytuje nejaktuálnější stav ke dni 31. 12. 2017.

Tabulka 1. Počet zahraničních studentů na vysokých školách v ČR ke dni 31.12.2017.

	Celkový počet studentů na VŠ	Počet českých studentů	Počet zahr. studentů	Celkový počet absolventů	Počet českých absolventů	Počet zahr. absolventů	Podíl zahr. studentů	Podíl zahr. absolventů
Studenti na VŠ celkem	299074	255237	43837	72057	63782	8275	14,70%	11,50%

Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSÚ

Tabulka č. 1 ukazuje, že na konci roku 2017, tedy v akademickém roce 2017/2018 v České republice studovalo na vysokých školách, veřejných i soukromých, celkem 43 837 zahraničních studentů, což je téměř 15% všech studentů vysokých škol. Podíl zahraničních absolventů byl v tomto roce 11,5%. Je třeba poznamenat, že uvedená čísla neznamenaají, že se jedná o pouze o cizince, jež mají v České republice povolený pobyt za účelem studia, ale tyto počty zahrnují zkrátka všechny cizince studující na vysokých školách. Může se tedy jednat i o cizince, kteří mají povolený již trvalý pobyt, nebo je primárním účelem pobytu společné soužití rodiny. Cizinci ze třetích zemí přijíždějící do České republiky za účelem studia tedy budou tvořit ještě menší procento. Je patrné, že podíl zahraničních absolventů je nižší než podíl studujících. V praxi se stává, že cizinci své studium prodlužují, nebo jej nedokončí a začnou studovat jiný obor, a to i opakovaně.

Tabulka 2. Studenti v místech studia ke dni 31.7.2017.

Město	celkový počet obyvatel	Celkový počet studentů na VŠ	Počet českých studentů	Počet zahraničních studentů	Podíl zahraničních studentů na VŠ v %	Podíl zahraničních studentů na obyvatelích v %
Praha	1294513	115531	94230	21301	18,4	1,6
Brno	379527	62239	49236	13003	20,9	3,4
Olomouc	100494	20064	18135	1929	9,6	1,9
Ostrava	290450	20512	18892	1620	7,9	0,6
Hradec Králové	92917	10098	8954	1144	11,3	1,2
Plzeň	170936	12868	11803	1065	8,3	0,6
Zlín	74947	7849	7050	799	10,2	1,1
České Budějovice	93863	13051	12521	530	4,1	0,6
Liberec	103979	5983	5542	441	7,4	0,4
Pardubice	90335	7047	6694	353	5,0	0,4
Jihlava	50724	2265	2193	72	3,2	0,1
Kladno	68804	1586	1451	135	8,5	0,2
Karviná	53522	2103	1926	177	8,4	0,3
Opava	57019	2667	2480	187	7,0	0,3
Ústí nad Labem	93040	7562	7356	206	2,7	0,2
Mladá Boleslav	44167	1005	789	216	21,5	0,5
Celkem	3059237	292430	249252	43178	14,8	1,4

Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSÚ

Pro porovnání počtu zahraničních studentů v jednotlivých městech s vysokými školami byla vytvořena Tabulka 2. Není jistě překvapivé, že nejvyšší počet studentů má hlavní město Praha, neboť se zde nachází nejvíce vysokých škol, a to jak veřejných, tak soukromých. Svým podílem 21,5% vůči českým studentům však dominuje Mladá Boleslav, kde studuje celkem pouze asi 1000 všech studentů. Lehce přes 20% studentů ze zahraničí má také Brno. Nad 10% má již jen Hradec Králové a Zlín, ostatní vysoké školy nedosahují ani 10%. Z údajů uvedených v tabulce také vyplývá, že České Budějovice a Plzeň jsou města s přibližně stejným celkovým počtem studentů, avšak v Plzni je podíl těch zahraničních více než dvakrát vyšší.

Podíl zahraničních studentů na celkovém počtu obyvatel jednotlivých měst je velmi nízký, průměrně pouze 1,4%. Zatímco v Praze tvoří cizí studenti z celkového počtu obyvatel pouze 1,6%, v Brně je to 3,4%, tudíž tento region je jejich přítomností ovlivněn dvakrát více. Zajímavé také je, že například ve značně lidnatější Ostravě je stejný poměr zahraničních studentů vůči obyvatelům města jako v Plzni nebo Českých Budějovicích. A dvakrát až třikrát větší je tento poměr zase v menších městech, jako je Zlín, Hradec Králové nebo Olomouc. Vidíme tedy, že v jednotlivých univerzitních městech působí studenti-cizinci v různém poměru vůči českým studentům a obyvatelům. Neplatí tedy vždy zdání čím větší město, tím znatelnější přítomnost cizinců.

6.2 Vývoj počtu zahraničních studentů v ČR

V průběhu akademického roku 2017/2018 bylo na českých vysokých školách celkem 14,7% zahraničních studentů. Těch, kteří studium úspěšně ukončili, je však vždy méně, než těch, kteří studují.

V praxi se často stává, že cizinci přicestují do České republiky za účelem studia určitého oboru na vysoké škole, ovšem již v 1. ročníku se rozhodnou, že jej nedokončí, přihlásí se následně ke studiu jiného oboru, a to i opakovaně. Studium je často také prodlužováno. Někdy si raději požádají o jiný účel pobytu a studentské vízum tak vlastně slouží pouze jako vstupenka do České republiky. Statistické údaje o počtu neúspěšně ukončených studií cizinců sice neexistují, nicméně podle praxe odboru azylové a migrační politiky, který shromažďuje materiály cizinecké evidence, tedy včetně všech předložených potvrzení o studiu v průběhu pobytu, vyplývá, že se jedná o poměrně častý jev.

Tabulka 3. Zastoupení studentů VŠ podle státní příslušnosti.

Státní občanství	2012	2013	2014	2015	2016	2017	nárůst 2012-2017
	celkem	celkem	celkem	celkem	celkem	celkem	v %
Počet studentů celkem	39 444	40 351	40 941	42 070	43 501	43 836	111,1
Celkem EU 28	27 364	26 729	26 154	25 932	26 103	25 484	93,1
Vybrané 3. země	9 722	11 380	12 664	13 895	15 036	15 779	162,3
Ázerbájdžán	187	211	209	186	169	201	107,5
Bělorusko	563	610	628	688	734	754	133,9
Čína	134	166	149	203	251	416	310,4
Gruzie	114	118	130	135	136	156	136,8
Ghana	51	80	107	192	280	255	500,0
Indie	180	191	242	356	504	687	381,7
Írán	54	70	84	96	124	203	375,9
Izrael	117	136	167	204	293	308	263,2
Kazachstán	1 158	1 365	1 423	1 485	1 618	1 637	141,4
Moldavsko	160	154	149	143	134	131	81,9
Norsko	330	359	361	342	317	291	88,2
Rusko	3 386	4 282	5 207	5 662	5 882	5 772	170,5
Srbsko	157	145	162	169	172	183	116,6
Vietnam	849	947	846	800	698	662	78,0
Sýrie	71	79	90	99	132	166	233,8
Turecko	80	99	98	113	126	201	251,3
Ukrajina	1 736	1 963	2 202	2 536	2 878	3 082	177,5
Egypt	32	34	49	71	103	121	378,1
Spojené státy	192	213	211	238	271	328	170,8
Uzbekistán	171	158	150	177	214	225	131,6
Ostatní	2 358	2 242	2 123	2 243	2 362	2 573	109,1

Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSÚ

Tabulka 4. Vývoj počtu absolventů

rok	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Absolventi-cizinci	8238	8275	8305	7919	8093	8275
celkem absolventů	94090	91692	88187	82037	77382	72057
Podíl cizinců v %	8,8	9,0	9,4	9,7	10,5	11,5

Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSÚ

Z tabulky zobrazující vývoj počtu studentů v období 2012 až 2017 vyplývá, že ačkoli počet studentů ze zemí Evropské unie klesá, počet cizinců ze zemí mimo Unii neustále roste. V roce 2017 jich zde studovalo o 743 více než v roce předchozím a za posledních pět

let jejich počet vzrostl asi o 62%. Nejpočetnější zastoupení mají u nás studenti pocházející z Ruska, Ukrajiny a Kazachstánu. Občané Ruska a Ukrajiny představují celkově výraznou skupinu cizinců dlouhodobě či trvale zde usazených. Jestliže nadále jejich počet poroste, lze také předpokládat čím dál významnější vliv na regiony České republiky. Studenti z ostatních zemí zde dosahují počtu pouze několik set. Téměř u všech zemí můžeme sledovat za posledních 5 let procentní nárůst, tedy kromě Moldavska, Norska a Vietnamu. Je zvláštní, že i přes dlouholetou spolupráci mezi Českou republikou a Vietnamem, kdy občané Vietnamu zde za posledních 20 let vytvořili početnou komunitu, vysokoškolských studentů z této země každoročně ubývá. Pravděpodobně preferují jiný účel pobytu (např. rodinný), nebo je také možné časté zjištění, že vízum bude zneužíváno k jiným, třeba ekonomickým účelům, což má za následek zamítnutí žádosti.

Zajímavé je sledovat zvyšující se zájem některých asijských zemí o studium v České republice. Jedná se hlavně o Čínu, Indii a Írán, neboť za posledních 5 let počet studentů narostl o více než 200%. Také u některých afrických zemí je patrný tento jev, hlavně Ghana (400%) a Egypt (278%). Příčinou může být program vládních stipendií určených vybraným rozvojovým zemím.

Podíl zahraničních absolventů se rovněž zvyšuje, nicméně to spíše vypovídá o poklesu počtu českých studentů, nikoli o zvyšující se úspěšnosti zahraničních studentů. Ve sledovaném období se počet zahraničních absolventů každoročně zvyšoval pouze o několik desítek, kromě roku 2017, kdy bylo o 182 absolventů více než v předchozím roce. Mezi lety 2014 a 2015 došlo dokonce k poklesu absolventů. Počty zahraničních studentů přitom každoročně kontinuálně přibývají již od roku 2003⁴⁷ v řádech tisíců. Tyto údaje tedy podporují závěr, že značná část cizinců svá studia prodlužují nebo opakovaně zahajují, nebo je vůbec nedokončí.

⁴⁷ ČSÚ eviduje údaje o počtech studentů a absolventů zpětně do roku 2003.

Tabulka 5. Zahraniční studenti v ČR podle oborů studia.

Typy studijní oborů na VŠ	Studentů na VŠ celkem	Českých studentů	Zahr. studentů	Absolventů VŠ celkem	Českých absolventů	Zahr. absolventů	Podíl zahr. studentů na VŠ v %	Podíl zahr. absolventů na VŠ v %	Zahr. studenti dle oborů v %	Zahr. absolventi dle oborů v %
Přírodní vědy	27551	22172	5379	5635	4716	919	19,5	16,3	12,2	7,8
Technické vědy	65361	56414	8947	16251	14546	1705	13,7	10,5	20,2	22,5
Zemědělsko-lesnické a veterinární vědy	13218	11565	1653	2992	2765	227	12,5	7,6	3,7	4,1
Zdravotnické, lékařské a farmaceutické vědy	31053	23052	8001	5694	4562	1132	25,8	19,9	18,1	7,9
Humanitní a společenské vědy	50389	43626	6763	12022	10507	1515	13,4	12,6	15,3	16,6
Ekonomické vědy	60647	50129	10518	16504	14288	2216	17,3	13,4	23,8	22,8
Právní vědy	13629	13048	581	2399	2293	106	4,3	4,4	1,3	3,3
Pedagogika, učitelství a sociální péče	31730	31022	708	8460	8322	138	2,2	1,6	1,6	11,7
Vědy o kultuře a umění	9358	7704	1654	2272	1914	358	17,7	15,8	3,7	3,1
Celkem	302936	258732	44204	72229	63913	8316	14,6	11,5	100,0	100,0

Zdroj: Vlastní zpracování z dat ČSÚ

Téměř čtvrtina cizinců v loňském akademickém roce (2017/2018) studovala ekonomické vědy. O něco méně jich studovalo technické, zdravotnické, lékařské a farmaceutické obory. Významnější část pak ještě tvořili studenti humanitních věd a přírodních věd. Nejnižší zájem byl o vědy o kultuře a umění. Z celkového počtu studentů určitého oboru měly však největší zastoupení zdravotnické obory (25,8%), stejně tak zastoupení zahraničních vůči českým absolventům bylo nejvyšší u zdravotnických oborů. Na druhém místě v tomto ohledu stojí technické obory. Vědy o kultuře a umění studuje celkově nízký počet studentů (i českých), proto i když mezi ostatními obory stojí tento na nejnižší příčce, vzhledem k celkovému počtu studentů i absolventů kultury a umění podíl zahraničních studentů není zanedbatelný. Převyšuje dokonce humanitní, právní a pedagogické vědy. Nízký podíl zahraničních studentů i absolventů mají pedagogické obory, což může být zapříčiněno tím, že učitelství vyžaduje češtinu jako mateřský jazyk.

6.3 Výzkum

Tato práce nese obecný název migrace a integrace cizinců v České republice, ovšem zejména její praktická část je specifickěji zaměřena na kategorii cizinců migrujících do České republiky za účelem studia a vzdělávacích aktivit, a to konkrétně do města Plzně.

Poslední statistiky provedené v roce 2017 ukazují, že v Plzni studovalo na vysokých školách celkem 12 868 studentů, z čehož celkem 1 065, tedy 8,3% tvořili cizinci. Ve vyšších odborných školách se v Plzni vzdělávalo ve školním roce 2017/2018 pouze 29 cizinců a ve středních školách celkem 593 cizinců.⁴⁸ Zde je třeba však opět upozornit, že ve statistice jsou zahrnuti cizinci-studenti obecně, tedy nikoli pouze ti, kteří jsou držiteli víza nebo povolení k dlouhodobému pobytu za účelem studia, ale i ti, jejichž účel pobytu je jiný (např. rodinný), nebo již mají povolený pobyt trvalý.

V Plzni se nachází dvě veřejné vysoké školy – Západočeská univerzita v Plzni, která nabízí možnost studia na celkem 9 fakultách (aplikovaných věd, designu a umění Ladislava Sutnara, ekonomická, elektrotechnická, filozofická, pedagogická, právnická, strojní a zdravotnických studií) a Univerzita Karlova – její součást Lékařská fakulta v Plzni. Ze soukromých vysokých škol má v Plzni zastoupení pouze Metropolitní univerzita Praha, s.r.o. Západočeská univerzita v Plzni skrze svůj Ústav jazykové přípravy umožňuje cizincům také různé typy přípravných kurzů pro studium v českém jazyce na některých jejích fakultách. Univerzita Karlova rovněž organizuje kurzy jazykové a odborné přípravy k dalšímu studiu na vysoké škole, ovšem v Plzni se příslušné středisko nenachází. Cizinci, kteří se před přijímacími zkouškami na některý ze zdravotnických oborů na Lékařské fakultě v Plzni rozhodnou nejprve absolvovat přípravný kurz, využívají nejčastěji nabídky studijního střediska Ústavu jazykové a odborné přípravy v Mariánských Lázních.

⁴⁸ Zdroj dat: ČSÚ

K jazykové přípravě pro studium na vysoké škole cizinci často využívají i kurzy organizované soukromými jazykovými institucemi. V Plzni se nejčastěji jedná o Jazykovou školu s právem státní jazykové zkoušky Interkontakts s.r.o.⁴⁹

Pro zjištění určitých aspektů spojených s integrací zahraničních studentů byl proveden výzkum, jehož cílem je zjistit, zda migrace těchto cizinců směřuje k jejich integraci do české společnosti. Využívají cizinci-studenti v Plzni naši zemi pouze jako prostředek pro získání vzdělání, se kterým se poté hodlají opět vrátit a uplatnit v zemi svého původu nebo i po absolvování již plánují zůstat v České republice, či se posunout do jiné země v rámci Schengenského prostoru? Zapojují se do pracovních aktivit během studia? Jsou dostatečně informováni o podmínkách svého pobytu? Jak vnímají Českou republiku? Těmito otázkami by mělo být zjištěno, zda lze předpokládat, že se zahraniční studenti v Plzni chtějí integrovat do české společnosti.

Výzkum byl realizován formou dotazníkové šetření mezi cizinci, kteří se v průběhu akademického roku 2017/2018 dostavili na pracoviště Odboru azylové a migrační politiky v Plzni, aby zde podali žádost o vydání povolení k dlouhodobému pobytu za účelem studia, či o jeho prodloužení. Autorka je zaměstnankyní tohoto úřadu. Následně bylo osloveno celkem 34 cizinců, kteří souhlasili se zasláním dotazníku na jimi poskytnutý emailový kontakt. Dotazník obsahuje celkem 22 uzavřených otázek⁵⁰.

Pro doplnění dotazníkového šetření byly provedeny ještě rozhovory se čtyřmi cizinci, a to za účelem zjištění bližšího pozadí některých odpovědí v dotazníku.

6.3.1 Dotazníkové šetření

Dotazník vyplnil stejný počet mužů a žen, celkem 34 osob. Jednalo se o občany Běloruska (4), Kazachstánu (4), Ruské federace (14), Ukrajiny (8), Ázerbájdžánu (1) a Íránu (1). Největší zastoupení měli studenti ve věku 22–26 let (41,2%) a 18–21 let (38,2%). Pouze 11,8% z dotazovaných bylo starších 26 let a 8,8% mladších 18 let. Celkem 88,2% studentů pobývalo v České republice po dobu delší než 1 rok, ale zároveň kratší než 6 let (44,1% s hranicí 3 roky a 44,1% s hranicí 6 let). Pouze 8,8% přesáhlo délku pobytu

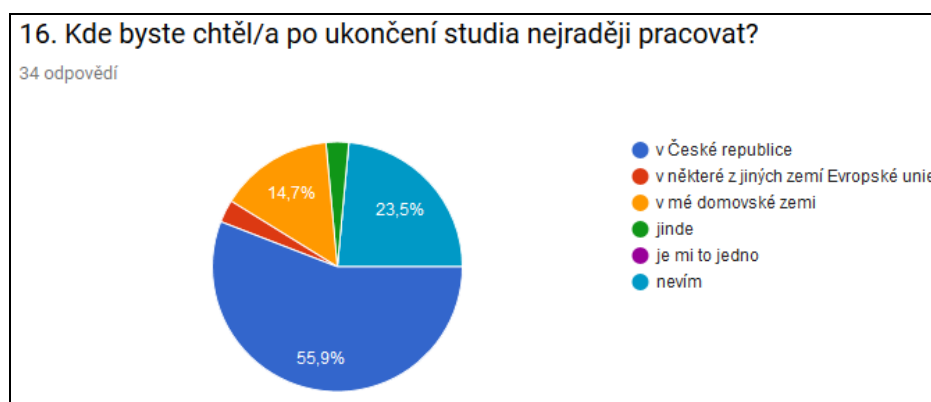
⁴⁹ Uvedené poznatky jsou čerpány z praxe autorky získané na pracovišti odboru azylové a migrační politiky MV ČR v Plzni.

⁵⁰ Dotazník použitý pro výzkum je uveden v příloze.

6 let a pouze jeden respondent (2,9%) není na území déle než jeden rok. Mezi dotazovanými cizinci bylo 28 studentů vysokých škol (82,4%), 4 studenti středních škol (11,8%) a 2 účastníci jazykové a odborné přípravy ke studiu na vysoké škole (5,9%). Nejvíce vysokoškolských studentů studovalo bakalářský studijní program (16), dále magisterský či navazující magisterský studijní program (11) a jeden byl doktorand. Všichni studovali v českém jazyce. Největší zastoupení měli studenti oborů spojených se zdravotnictvím (29,4%), významnější počet měli ještě humanitní (17,6%), technické (17,6%) a výtvarné obory (14,7%). Přibližně dvě třetiny respondentů studovalo bez vládního stipendia a asi třetina jej získala.⁵¹

Cílem dotazníku bylo zjistit tendence cizinců spojené s integračními strategiemi, zejména tedy, jaké povědomí mají zahraniční studenti o možnostech jejich zaměstnávání, zda se při studiu zapojují do pracovních aktivit a kde plánují žít po ukončení studia. Další otázky se týkaly kontaktu s českou společností a komunikace v českém jazyce. Vyhodnocení odpovědí na tyto klíčové otázky zobrazují následující grafy.

Graf č. 1: Představa o budoucím místě pobytu a zaměstnání.

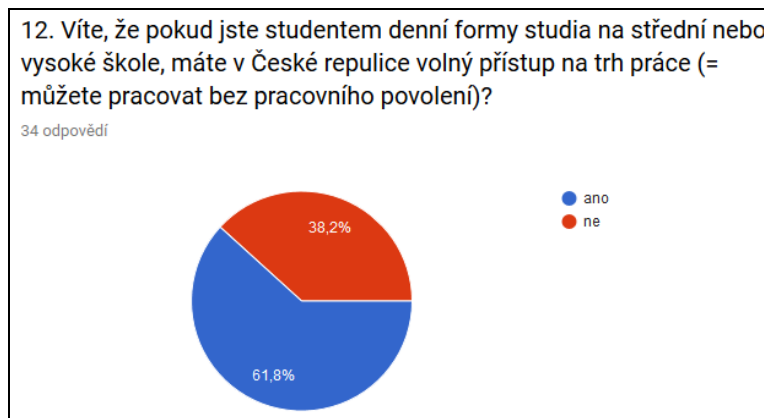
Zdroj: vlastní

Z odpovědí vyplynulo, že více než polovina (55,9%) zahraničních studentů by chtěla po ukončení studia pracovat v České republice, pouze 14,7% by se chtělo vrátit do domovské země a 5,8% odejít do jiného státu Evropské unie nebo jinam a necelá čtvrtina (23,5%) respondentů ještě nevědělo. Lze tedy konstatovat, že cizinci studující na vysokých

⁵¹ Grafické znázornění je v příloze

školách v Plzni by mohli zůstat v České republice i po dokončení studia. K návratu do země původu je rozhodnuto výrazně nižší procento.

Graf č. 2: Povědomí o pracovních možnostech během studia.

Zdroj: vlastní

Graf č. 3: Povědomí o vyznačování způsobu na trh práce.

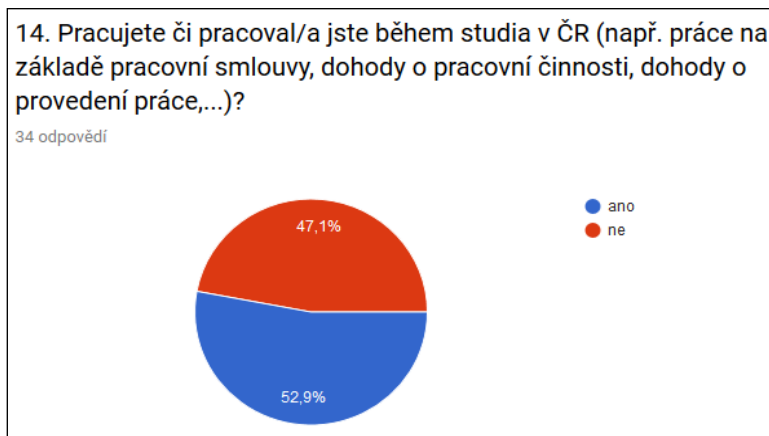

Zdroj: vlastní

O tom, že v České republice mohou i cizinci, kteří jsou studenty střední či vysoké školy v denní formě, pracovat bez jakéhokoli zvláštního povolení, vědělo 61,8%, zbylých 38,2% o tom nevědělo. A o tom, že se tato skutečnost vyznačuje na průkaz o povolení k pobytu způsobem „V“ (volný přístup) nebo „P“ (potřeba mít pracovní povolení) již vědělo pouze 17,6% a 82,4% o tom do té doby nevědělo. Ačkoliv většina studujících cizinců má povědomí o možnosti výdělečné činnosti při studiu bez nutnosti vyřizování zvláštního povolení, poměrně výrazná část z nich, lehce nad jednu třetinu, o tomto zvýhodnění neví.

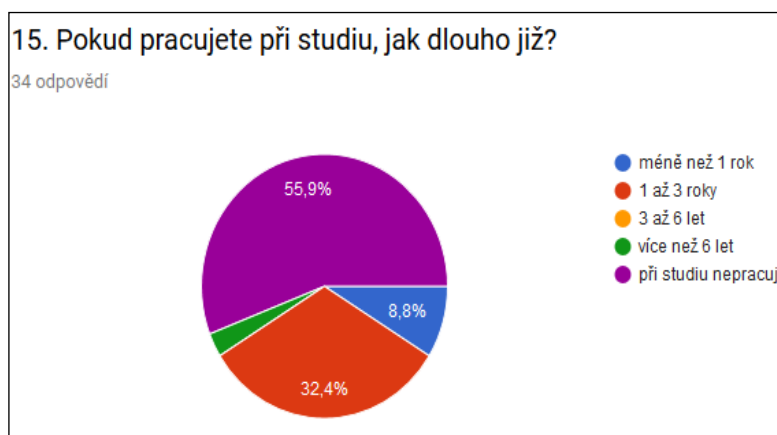
Informovanost studentů je v tomto ohledu tedy poměrně dobrá. U těch neinformovaných však může docházet k situacím, kdy například z nějakého důvodu přestanou mít finanční podporu ze své domovské země a kvůli nedostatku prostředků jsou nuceni své studium předčasně ukončit. Řešením by přitom bylo využívat možnosti přivýdělku ve formě jednorázových brigád, které by časově neohrožovaly prvotní účel studia.

Graf č. 4: Využití pracovních příležitostí během studia.

Zdroj: vlastní

Graf č. 5: Délka pracovních aktivit

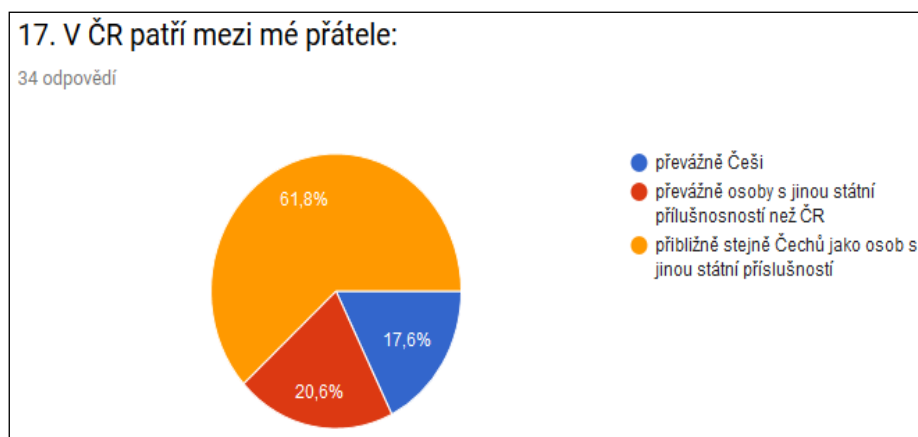

Zdroj: vlastní

Během studia již někdy pracovala lehce nadpoloviční většina (52,9%), v době vyplňování dotazníku však nadpoloviční většina studentů nepracovala. Z ostatních mělo nějakou práci po dobu 1–3 roky 32,4%, méně než jeden rok 8,8% a 2,9% přes šest let. Přestože téměř dvě třetiny respondentů vědělo o tom, že lze pracovat při studiu, této

možnosti už někdy využilo pouze lehce přes jednu polovinu. Dlouhodobější práci (déle než jeden rok) měla asi jen jedna třetina studentů. Pouze jeden respondent pobýval na území po dobu kratší než jeden rok, tudíž příčinou není krátká délka pobytu. Lze spíše předpokládat, že jsou studenti finančně zajištěni z prostředků z domovské země, nebo jsou vytíženi náročností studia a na pracovní aktivity nemají čas.

Graf č. 6: Sociální vazby v České republice.

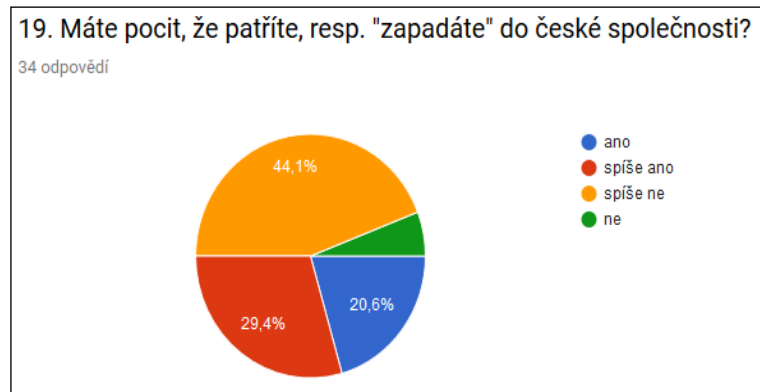
Zdroj: vlastní

Graf č. 7: Zkušenosti s postoji Čechů vůči cizincům.

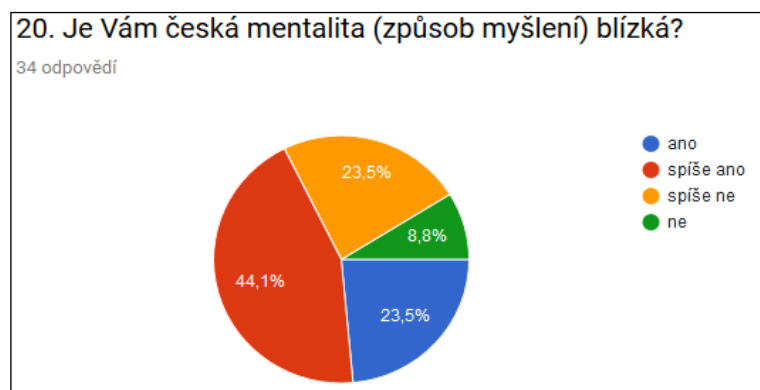
Zdroj: vlastní

Graf č. 8: Pocit začlenění do české společnosti.

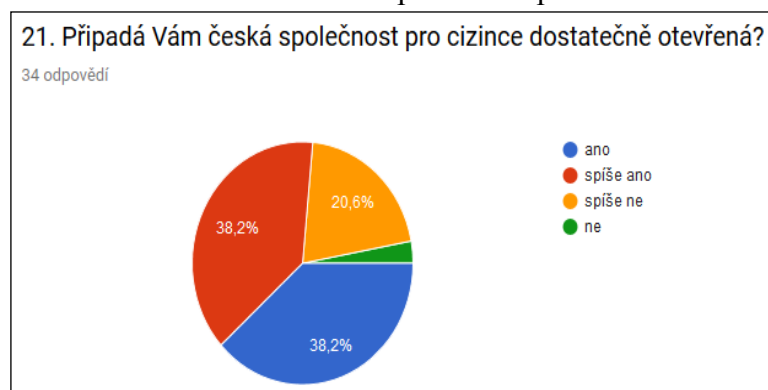
Zdroj: vlastní

Graf č. 9: Porozumění české mentalitě.

Zdroj: vlastní

Graf č. 10: Otevřenost české společnosti pro cizince.

Zdroj: vlastní

Graf č. 11: Úroveň dorozumění se v českém jazyce.

Zdroj: vlastní

Otevřenost České republiky vůči cizincům a existenci přátelských vztahů s Čechy hodnotila většina studentů jednoznačně pozitivně. 61,8% uvedlo, že mezi své přátele řadí přibližně stejně Čechů jako osob s jinou státní příslušností a 17,6% dokonce odpovědělo, že má za přátele převážně Čechy. Pouze 20,6% pak tvrdilo, že v České republice se přátelí převážně s osobami s jinou státní příslušností. Negativní reakce ze strany české společnosti vůči své osobě jako cizinci vnímá jen asi 17% zahraničních studentů. Téměř 30% se s takovým jednáním nesetkává a necelých 53% spíše nesetkává. Za otevřenou či spíše otevřenou považuje českou společnost dohromady téměř 80% respondentů (po 38,2%), „neotevřená“ připadá pouze 2,9% respondentů. Většině dotazovaným také česká mentalita spíše je blízká – asi čtvrtina odpověděla bez váhání ano a stejný počet uvedl, že spíše ne, 44,1% pak odpovědělo spíše ano a jednoznačně ne pouze 8,8%. Zajímavé proto je, že u otázky ohledně pocitu, zda patří, resp. „zapadají“ do české společnosti, zahraniční studenti s jednoznačnou odpovědí docela váhali a největší část (44,1%) uvedla, že spíše ne. Veskrze pozitivní v tomto ohledu byla pouze polovina (20,6% ano a 29,4% spíše ano), jednoznačně negativní však pouze necelých 6%. Velmi pozitivně dopadla znalost českého jazyka u zahraničních studentů. Až na dva respondenty se zahraniční studenti při běžné komunikaci domluví buď úplně bez problému, nebo jsou většinou schopni se domluvit v českém jazyce. To také koresponduje s tím, že všichni byli studenti s výukou v českém jazyce.

6.3.2 Rozhovory

Kromě dotazníků s uzavřenými otázkami byly dále provedeny rozhovory s otevřenými otázkami jako zajímavé dokreslení dotazníkového šetření. Zvláště u otázek týkajících se pracovních aktivit a integrace do české společnosti je vhodné zjistit bližší odůvodnění. Pro rozhovor byly zvoleny následující otázky:

1. Proč jste si vybral/a ke studiu právě Českou republiku?
2. Jaké máte plány po ukončení studia?
3. Jak máte zajištěné finanční prostředky k pobytu?
4. Připadáte si že, zapadáte do České společnosti? Proč?

Osloveni byli dva muži a dvě ženy, všichni se zároveň zúčastnili dotazníkového šetření. Byly vybrány pouze čtyři osoby, a to z důvodu, že dotazníky obsahovaly poměrně konkrétní otázky a z odpovědí bylo možné tedy dovodit určité výsledky. Níže jsou uvedeny odpovědi jednotlivých studentů.

- **muž, Rus, 24 let, 4 roky na území ČR**

1. *Důvodem bylo, že jsem chtěl získat evropské vzdělání a v České republice je možné studovat zdarma v češtině. Čeština je slovanský jazyk stejně jako ruština, tak jsem předpokládal, že bych to mohl zvládnout.*
2. *Už když jsem si vybíral studijní obor, tak jsem věděl, že bych chtěl pracovat v technickém oboru. Ted' už vím, že bych se chtěl uplatnit v elektroenergetice nebo v teoretické elektrotechnice. To jsou výpočty a programování. Po dokončení studia bych chtěl pracovat tady v České republice v elektroenergetice, protože jsem to vystudoval v češtině a kolikrát když se bavím s kamarády, kteří studují také technické školy v Rusku, tak nemůžu najít ta slova v ruštině, znám to jen v češtině. Kromě toho vím, že jsou tady firmy, které spolupracují s Ruskem, tak tam by určitě vyžadovali někoho, kdo bude umět elektroenergetiku v češtině a k tomu se domluví rusky. Je to třeba Škoda Transportation a Doosan nebo Valeo.*
3. *Mám v Praze založený účet. Peníze mi spíše poskytují rodiče, ale snažím se najít si i nějaké brigády. V oboru chtějí většinou na plný úvazek a já se musím učit, takže chodím jen na brigády například do SONY, nebo jsem také rozvážel nějaké jídlo.*
4. *Ano. Líbí se mi tu. Už jsem si tu zvykl, vím, jak to tu funguje. Rád bych dál studoval, pracoval a žil v Čechách.*

- **žena, 21 let, Ukrajinka, 2 roky na území ČR**

1. *Rodiče jsou lékaři a chtěli, abych také studovala medicínu. V České republice je dobrá úroveň vzdělání a v českém jazyce je možné studovat bezplatně. Na Ukrajině tak dobrá úroveň není. Rozhodli jsme se, že sem nejprve přijedu na rok studovat češtinu a potom se přihlásím na vysokou školu. Po kurzu češtiny jsem ale nakonec začala studovat cizí jazyky – angličtinu a ruštinu, protože jsem od lidí, kteří zde již studovali lékařství, slyšela, že je to hodně těžké.*
2. *Když jsem nastoupila ke studiu, tak jsem přemýšlela, že bych možná přece jen zkusila tu medicínu a k tomu třeba studovala ještě kurz němčiny, protože mi přijde, že tady je populární více němčina než ruština. Ale rodiče byly hodně proti tomu, abych z tohoto studia odešla a vlastně tak ztratila rok. Ted' chci zůstat tady v Plzni a dokončit to bakalářské studium cizích jazyků. Rozmýšlím, že bych si dodělala ještě magisterské studium a našla potom nějakou lepší práci. Nechtěla bych se hned vrátit na Ukrajinu. Spíš bych chtěla po ukončení ještě nějakou dobu zůstat a pracovat tady. Také jestli bude možnost studovat v rámci Erasmu nějakou dobu v zahraničí. Chtěla bych dělat například překladatelku nebo učit v jazykové škole. A chtěla bych se naučit ještě německy na úrovni B2, nebo aspoň A1, A2.*
3. *Rodiče mi platí ubytování na koleji a k tomu mi dávají ještě nějaké peníze na ostatní věci. Využívám ale také možnosti, že jako studentka můžu chodit na brigády a něco si přivydělat. Necelý rok pracuji v Elektroworldu, mívám tam šest směn za měsíc a před Vánoci jsem také dělala v Albertu na pokladně přes agenturu ADECCO.*
4. *Řekla bych, že ano. Na tom oboru, co studuji, je docela hodně Rusů, nebo spíš Rusek, jsme tam skoro samé holky. Přijde mi ale, že mnohem více si rozumím se spolužačkami, které jsou Češky. Celkově jsem tady zatím neměla žádný problém, naopak se mi tady líbí, jazykově je mi tahle země docela blízká a dokážu si představit zde žít i v budoucnu.*

• **muž, 19 let, Ukrajinec, 2 roky na území ČR**

1. *Byl jsem rozhodnutý, že chci v budoucnu pracovat jako informatik, zabývat se počítači. Nápad jít studovat do České republiky jsem dostal, ještě když jsem studoval na gymnáziu na Ukrajině. Znal jsem jednoho kluka, který žije a pracuje v Praze, dělá tady průvodce. Dal mi informace, že se dá v Plzni studovat obor Informatika na Fakultě aplikovaných věd. Na Ukrajině jsem studoval asi rok a 8 měsíců kurz češtiny a potom jsem odjel do Čech.*
2. *Chtěl bych být programátor a několik let pracovat tady v Česku, vydělat nějaké peníze a mým cílem by pak bylo odjet do Skandinávie. Je to místo, které mě nějakým způsobem zaujalo. Nebo pokud by byla na Ukrajině situace lepší, tak bych se vrátil na Ukrajinu. Pocházím z Charkova.*
3. *Mám účet na Ukrajině a bankovní kartu, se kterou si tady můžu z účtu vybírat. Dávají mi tam peníze rodiče a starší bratr, který žije v Rusku. Také jsem párkrát měl brigádu přes agenturu Manpower, ale jenom v létě, když jsem měl hodně času, a občas o víkendech, ale to jenom v prvním semestru.*
4. *Ted' už bych řekl, že spíše ano. První rok jsem měl docela problémy s češtinou i ve škole a nebylo snadné si zde najít kamarády mezi Čechy a bavil jsem se spíš se svými krajany. Během druhého roku už jsem se seznámil s docela hodně českými spolužáky, třeba na různých akcích na koleji a docela si rozumíme.*

• **žena, 19 let, Ruska, 2 roky na území ČR**

1. *Českou republiku mi vybrali rodiče. Chtěli, abych vystudovala univerzitu VUT v Brně, elektrotechnickou fakultu, tak jsem šla na tuto fakultu. Já jsem tam ale nechtěla. Chtěla jsem studovat ekonomiku. Matka žije a pracuje v Praze a chtěla, abych šla na vysokou školu do České republiky, oba rodiče si mysleli, že elektro má budoucnost a pracovní potenciál.*
2. *Zatím ještě nemám takové myšlenky. Nejprve musím dokončit studium. Ale přemýšlela jsem, že bych se spíš vrátila do Ruska.*
3. *Peníze mi dává matka, založila mi tady účet. Když mám ve škole volno, tak jedu do Ruska a to mi nějaké peníze vždy dává i otec a s tím musím vystačit. Sama si nic nevydělávám, chci se ted' věnovat jenom studiu. Minulý rok, když jsem studovala v Brně, tak jsem studium nezvládala a v letním semestru už jsem věděla, že v tom*

nebudu pokračovat. Začala jsem v Plzni chodit na kurzy matematiky, ekonomiky a informatiky pod Západočeskou univerzitou a občas jsem o víkendech chodila na různé brigády třeba do Globusu nebo do Tesca. Tento rok jsem začala studovat v Plzni na Fakultě ekonomické a na brigády mi nezbývá čas. Rodiče mi ale dávají docela dost, takže se radši ve volném čase věnuji studiu nebo třeba jedu s kamarády na výlet.

- 4. Spíše ne. V Brně jsem moc kamarádů neměla a myslela jsem si, že se hned po prvním semestru vrátím do Ruska, když mi to studium moc nešlo. V podstatě mě tady drželo jen to, že jsem měla v Praze matku a ještě bratra v Plzni, který tady také studuje. To vlastně trvá doposud, myslím, že kdybych tady neměla nikoho z rodiny, tak bych tady nebyla. Teď se budu snažit zvládnout studium, ale když neudělám zkoušky, tak se vrátím do Ruska a budu studovat tam nebo začnu pracovat.*

Z rozhovorů vyplývá několik zajímavostí, vzhledem k nízkému počtu respondentů však nelze tyto odpovědi zobecňovat. Autorka však považuje za vhodné zmínit v následující kapitole „Výsledky a diskuse“ některé aspekty patrné z těchto odpovědí.

7 Výsledky a diskuse

V důsledku snižujícího se počtu českých uchazečů o studium na vysoké škole v České republice za období 2012 - 2017 poklesl celkový počet absolventů vysokých škol o 22 0033 osob. Nemáme-li tedy dostatek vlastních studentů, je jistě nutné usilovat o získávání zahraničních studentů a jejich udržení v zemi i po ukončení studia. Ze statistických tabulek je patrné, že počet zahraničních studentů ze zemí mimo EU se zvyšuje, a to zejména z Ruska, Ukrajiny a Kazachstánu. Je patrné, že svůj účel plní poskytování stipendií pro rozvojové země, což je vidět zejména na prudkém nárůstu studentů z Ghany. Nejvyšší zájem je o ekonomické obory, poté lékařské a technické. Města s nejvyššími počty studentů jsou Praha a Brno, jedná se však o města s nejvyšším počtem vysokých škol a studentů celkově.

Nelze však ze statistických údajů konstatovat, že by výrazně stoupala úspěšnost cizinců při ukončování studií. Jestliže absolventů z řad cizinců výrazně nepřibývá, je zřejmé, že jejich studium trvá delší dobu než u českých studentů, nebo školy střídají, případně někteří neúspěšní studenti, kteří již nechtějí zkoušet další studium, musí z území České republiky vycestovat, pokud již k dalšímu pobytu nemají jiný důvod.

Získávání zahraničních studentů se tedy jistě daří, počet absolventů se však zatím příliš nezvyšuje. Je tedy otázkou, zda přívětivý přístup České republiky nemá za následek častější zneužívání studentských víz a zvýšený počet účelových žádostí, u kterých má studium jen maskovat skutečné důvody vstupu do schengenského prostoru. Účelem zjednodušení a zrychlení vízové procedury přitom má být zvýšení počtu vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva, a tedy příliv jen cizinců skutečně usilujících o studium a jeho úspěšné ukončení v České republice.

7.1 Výsledky výzkumu

Z dotazníkového šetření vyplývá, že většina cizinců, kteří v Plzni pobývají za účelem studia, plánuje po dokončení studia usadit se v České republice a najít si zde práci. Většina těch, kteří se po studiu chtějí vrátit do země původu, patřilo mezi vládní stipendisty, tudíž u těch se to i předpokládá, neboť po přiznání stipendia museli podepsat čestné prohlášení o tom, že se po absolvování studia vrátí do své domovské země. V tomto ohledu lze tedy

konstatovat, že cizí studenti v Plzni vnímají náš stát jako dobré místo pro jejich další působení. Do pracovních aktivit během studia se však většina nezapojuje, i když si je vědoma, že během studia mohou legálně pracovat i bez pracovního povolení. Zároveň ale záleží na oboru studia, neboť studenti technických a humanitních oborů oproti ostatním spíše odpovídali kladně.

Česká společnost je ze strany plzeňských zahraničních studentů vnímána jako dostatečně otevřená společnost pro cizince. Mají sociální vazby mezi Čechy, zapojují se tedy do společenského života a také česká mentalita je většinou blízká. O tom, že zapadá do české společnosti, největší část cizinců sice přesvědčena není, to však může být zapříčiněno ještě poměrně krátkou délkou pobytu, která se téměř u poloviny cizinců pohybovala v rozmezí od 1 do 3 let.

Po vyhodnocení odpovědí plzeňských studentů-cizinců můžeme předpokládat, že pokud se jim podaří úspěšně dostudovat, podaří se nám zvýšit procento vysokoškolsky vzdělaných obyvatel zejména ve zdravotnických, humanitních, technických a výtvarných oborech, kteří se budou úspěšně integrovat do českého prostředí.

Z provedených rozhovorů byly zjištěny bližší okolnosti příjezdu a následného pobytu některých respondentů.

Podle názorů některých studentů je pro zahraniční studenty hovořící slovanským jazykem Česká republika lákavá jednak z důvodu bezplatného studia (pokud je výuka vedena v českém jazyce), a jednak pro jazykovou blízkost se slovanskými jazyky.

O budoucím místě pobytu po ukončení studia může rozhodovat zejména rozdílnost pracovních a životních podmínek v České republice a domovské zemi.

Využívání pracovních možností během studia je dobré jako přivýdělek, ale spíše jen formou občasných jednorázových brigád, neboť kvůli náročnosti studia často nezbývá na pracovní aktivity čas.

Pocit sounáležitosti s českou společností může ovlivňovat to, jak dobře cizinec ovládá český jazyk a zda se mu podaří najít kamarády mezi Čechy.

Výsledky výzkumu provedeného mezi cizinci studujícími v Plzni vycházejí ve světle cílů české a eurounijní politiky tedy velmi pozitivně. Většina plzeňských vysokoškolských studentů ze třetích zemí chce v našem státě zůstat a pracovat zde. Je třeba si ale zároveň uvědomit, že ne všichni studenti jsou během svého studia úspěšní a vysokoškolské vzdělání nakonec nezískají.

7.2 Možná rizika spojená s přívětivým postojem České republiky k migraci zahraničních studentů – poznatky z vlastní praxe

Statistiky nám tedy ukazují, že počet zahraničních studentů se každý rok zvyšuje. V intencích směrnice EU 2016/801, jejíž podmínky by v první polovině tohoto roku již měly být implementovány do zákona o pobytu cizinců, bude postoj České republiky ke studentům ze třetích zemí ještě přívětivější. Nadále tak můžeme očekávat příliv nových studentů, kteří budou svou přítomností ovlivňovat prostředí České republiky. Přívětivá migrační politika může mít však své silné i slabé stránky.

Mnohdy se stává, že cizinci z různých důvodů opakovaně nedosahují požadovaných studijních výsledků, ovšem namísto odcestování z České republiky využívají výhod povoleného pobytu. Někdy si již po prvním semestru studia chtějí změnit účel pobytu, a to často na účast v jazykovém kurzu, nebo na zaměstnání. Zákon tuto změnu účelu pobytu umožňuje, výjimkou je pouze podnikání. Na podnikání může být účel pobytu změněn až po 5 letech pobytu. Směrnice (EU) 2016/801 stejně jako předchozí směrnice 2004/114/ES obsahuje doporučení, nebo přesněji možnost pro členské státy, aby studentovi, který nečiní dostatečný pokrok ve studiu, bylo povolení k pobytu odejmuto. V případě starší směrnice nebyla tato možnost v roce 2005 do zákona o pobytu cizinců promítnuta. Vzhledem k tomu, že zahraniční studenti často studium nedokončí a studentské vízum jim vlastně mnohdy slouží pouze jako vstupenka do schengenského prostoru, bylo by žádoucí, aby byl zákon o pobytu cizinců v tomto ohledu přísnější. Tímto jevem se v roce 2015 zabývala L'ubomíra Šilhánková, která ve své práci konstatovala: *„V případech, kdy jsou žádosti o víza vyplňovány zprostředkovatelem, dochází i k situacím, kdy jsou tyto žádosti pro zkušené konzulární úředníky až příliš dokonalé a samotní žadatelé jsou zprostředkovatelem velice dobře připraveni i na osobní pohovory na zastupitelských úřadech. Podezření na zneužití víz se*

v takových případech dokazují jen obtížně.⁵² Problémem potom bývá takové žádosti zamítnout. Zvyšující se počty žadatelů o studijní víza v některých zemích nereflktují zvyšující se zájem cizinců o studium v Čechách, ale využívání jednodušší možnosti legálně vstoupit do Evropy a věnovat se jiným účelům. Jestliže k takovým situacím dochází, měly by být potom zpřísněny podmínky následného pobytu.

Studium je ve standardní délce zvětšené o jeden rok stejně jako pro občany České republiky i pro cizince hrazeno z příspěvků ze státního rozpočtu a z dotací, kdy výše příspěvku je mimo jiné ovlivněna také kvalitou výstupů jednotlivých škol. Z toho plyne, že prioritou je podporovat hlavně kvalitní studenty, u kterých se očekává návratnost v podobě získaného vzdělání a uplatnění na pracovním trhu v odpovídající pozici. Jistě ne vždy se absolventovi podaří najít si práci v oboru, který vystudoval. Vzdělání však do budoucna nabízí širší možnosti.

Primárně by neměli být přijímáni takoví uchazeči, kteří ve skutečnosti studovat v České republice nechtějí, nebo na studium na vysoké škole zkrátka nemají a studium nedokončí. To se však mnohdy nepodaří prokázat nebo to nelze dopředu předvídat. Z pohledu autorky by proto bylo příhodné, aby do zákona o pobytu cizinců byla zavedena také určitá omezení spojená právě se situací, kdy cizinec nečiní dostatečný pokrok ve studiu. Má-li být usnadněna a urychlena procedura spojená s kladným vyřízením žádostí nadaných adeptů na získání vysokoškolského vzdělání, umožňujících jim vstup do České republiky, bylo by také namístě zpřísnit podmínky a usnadnit tím zamítnutí žádostí takovým „studentům“, kteří opakovaně nedosahují požadovaných studijních výsledků. Cílem migrační a integrační politiky České republiky a Evropské unie je z hlediska směrnice 2016/801 totiž zvyšování vysokoškolsky vzdělaných obyvatel. Konkrétních řešení by mohlo být několik.

7.2.1 Navrhovaná řešení

Povinností každého žadatele, který již na území České republiky alespoň jeden akademický rok studoval a zahajuje studium na jiné škole, by například mohlo být předložit k žádosti o prodloužení pobytu spolu s potvrzením o studiu také přehled

⁵² ZAJÍČKOVÁ, L'ubomíra, 2015. *Regionální dopady dlouhodobé migrace cizinců do ČR*. Bakalářská práce. Praha: Vysoká škola regionálního rozvoje. Str. 19.

o výsledcích studia, ze kterého by bylo patrné, zda během předchozího studia získal nějaké kredity nebo se o to alespoň pokusil. Případně by se v tomto směru mohla zlepšit spolupráce mezi vysokými školami a ministerstvem vnitra. V současné době mají veřejné vysoké školy pouze povinnost neprodleně oznámit ministerstvu ukončení nebo přerušení studia cizince, což nebývá vždy dodržováno. Evidenční systém vysokých škol by mohl být rozšířen například o údaje o plnění dílčích povinností u jednotlivých předmětů, kterými může být povinná docházka na semináře nebo cvičení u některých předmětů, nebo výsledky dílčích testů nezbytných pro splnění zápočtů, odevzdání seminární práce či přednesení referátu, apod. Pokud by bylo zjištěno, student neplní žádné povinnosti, mohla by taková zpráva znamenat pro Ministerstvo vnitra dřívější podnět na zahájení řízení o zrušení platnosti povolení k dlouhodobému pobytu za účelem studia a následné zrušení pobytu, pokud by bylo prokázáno, že cizinec účel povoleného pobytu neplní. Pouhé zjištění, že studium bylo ukončeno z důvodu získání nedostatečného počtu kreditů, často žádného, ještě neznamená, že účel pobytu cizinec neplnil. Otázkou však zůstává, zda by touto další administrativní prací nebyla studijní oddělení jednotlivých vysokých škol nadměrně zatěžována.

Jiným opatřením by mohlo být umožnění požádat o změnu účelu pobytu ze studia na zaměstnání až po absolvování studia. Výjimku by mohly tvořit situace, kdy cizinec prokazatelně plnil účel pobytu a snažil se o splnění předepsaných povinností, ovšem byl neúspěšný a ze studia vyloučen a období mezi ukončením studia a opětovném zahájení po znovupřijetí (většinou období letního semestru) by chtěl vyplnit dočasným zaměstnáním.

Nejvíce v souladu s obsahem směrnice 2016/801 by mohlo být zavedení zákonného ustanovení, podle kterého by nebylo možné prodloužit pobyt studentům, kteří potřeby zahájí studium, ať již téhož oboru nebo pokaždé jiného, aniž by v předchozích studiích vykazovali zlepšující se výsledky. Nebylo by asi příhodné, aby se takové ustanovení vztahovalo na situace, kdy student není úspěšný teprve při prvním studiu, neboť často se stává i českým studentům, že zjistí, že obor, který si vybrali, nevyhovuje jejich představám a rozhodnou se pro jeho změnu z takto pochopitelných důvodů. Pokud by se však takováto změna oboru měla znovu opakovat, lze už asi důvodně pochybovat o tom, že chce takový cizinec skutečně v České republice získat vzdělání.

7.3 Podpora kvalitních studentů

Pokud by existovala větší spolupráce mezi Ministerstvem vnitra a vysokými školami ve smyslu výše uvedených navrhovaných opatření, mohlo by to mít za následek snížení počtu studentů, kteří chtějí vízum nebo povolení k pobytu zneužívat k jiným účelům. Měl by být dán prostor hlavně těm, kteří skutečně mají zájem v České republice vystudovat. V tomto ohledu je dobrou národní strategií Režim Student⁵³. Pokud však budeme chtít do budoucna přijímat více kvalitních studentů, bude potřeba národní strategie podporující jejich úspěšný výběr jistě rozšířit. Pokud se bude zvyšovat také počet absolventů, bylo by dobré vytvořit program, který by je v zemi udržel.

⁵³ Blíže v kapitole 5.5.2.

8 Závěr

Zahraniční studenti jsou v České republice potřeba, neboť česká populace nemá v dnešní době dostatek mladých lidí, kteří by obsadili volná místa na univerzitách. Jejich počet a tedy i počet absolventů vysokoškolského studia se proto již dlouhodobě snižuje a roste podíl cizinců, zejména ze třetích zemí, nejvíce z Ruska, Ukrajiny a Kazachstánu. Zvyšuje-li se tedy zájem cizinců o studium v České republice, je jistě dobré toho využít a podporovat jejich imigraci, zvláště když zde pro ně máme místo. Nízký počet českých absolventů vysokých škol jde v současné době ruku v ruce s nedostatkem kvalifikovaných pracovníků na trhu práce. Žádoucí tedy je, aby úspěšní zahraniční studenti, kterým bylo umožněno získat vzdělání, které se většinou hradí ze státního rozpočtu, zde na oplátku zůstali a byli ekonomicky aktivní. Mají volný přístup na trh práce již po dobu studia a zůstává jim nadále v případě, že zde získají vzdělání.

Cizinci, kteří pobývají v České republice za účelem studia, mají poměrně kladné předpoklady pro úspěšnou integraci do naší společnosti. Z výzkumu provedeného mezi cizími studenty v Plzni vyplynulo, že si zde během několika let jsou schopni vytvořit přátelské vztahy s Čechy tak, že se jejich počet vyrovná počtu kamarádů-cizinců. Nesetkávají se ani s negativními postoji Čechů vůči cizincům a česká společnost je pro ně otevřená. Mají výhodu, že se během studia naučí český jazyk na tak dobré úrovni, že mohou bez problémů komunikovat. Chtějí zde zůstat i po dokončení studia. Migrace těchto studentů, kteří skutečně mají zájem v České republice studovat a poté se zde usadit, povede k jejich integraci. To je jistě dobré podporovat.

Ne vždy je cílem, aby úspěšní studenti zůstali v České republice, přestože jim poskytla vzdělání a měla by pro ně i pracovní uplatnění. V rámci podpory spolupráce s rozvojovými zeměmi je každoročně přijímán určitý počet pečlivě vybraných kandidátů na studium na vysoké škole v České republice, avšak za tím účelem, aby se poté zas vrátili do své domovské země. Cílem migrace nemá být úplný "odliv mozků".

Pokud bude migrační politika vůči studentům ze třetích zemí příliš přívětivá, je třeba počítat s tím, že se může rapidně zvýšit také procento žadatelů o studentská víza, kteří zde nikdy vzdělání nezískají, neboť skutečný účel jejich pobytu bude jiný. Počty zahraničních cizinců a absolventů vypovídají o tom, že zdaleka ne každé studium cizince dopadne

dobře. Na to, kolik studentů do České republiky každoročně přichází, zase tolik absolventů nezískáváme.

Česká republika díky směrnici Evropské unie o podmínkách vstupu a pobytu studentů jistě provedla několik správných kroků spojených s vytvořením některých národních strategií, z nichž nejvýznamnější je patrně Režim Student. Na základě tohoto projektu spolupracují vysoké školy s příslušnými ministerstvy na tom, aby se nestalo, že se zvlášť nadaní uchazeči nedostanou k včasnému podání žádosti kvůli nemožnosti objednat se z důvodu obsazení systému zprostředkovateli.

V tomto roce by se studenti, kteří zde vzdělání absolvují, měli dočkat rovněž pozitivní změny, když zde budou podle návrhu novely zákona o pobytu cizinců moci po ukončení studia ještě devět měsíců pobývat a hledat práci či si připravovat své podnikatelské aktivity.

Reakce České republiky je však stále zdrženlivá na upozornění Evropské unie, že by se povolení k pobytu mělo odejmout cizincům, kteří nečiní dostatečné pokroky ve studiu. Ze strany České republiky je vyvíjena snaha o získávání vyššího počtu zahraničních studentů a následných absolventů našich vysokých škol. Jestliže mají být usnadňovány podmínky jejich přijímání, měly by být tedy zároveň zpřísněny podmínky pobytu takových studentů, v jejichž studijních výsledcích delší dobu nelze vidět žádné pokroky. Tak bychom se více mohli přiblížit stavu, že zvýšíme počet těch cizinců, kteří skutečně mají zájem získat vzdělání v České republice. Je důležité integrovat do české společnosti právě takové cizince.

9 Seznam použitých zdrojů

Odborná literatura

BADE, K. J., 2005. *Evropa v pohybu. Evropské migrace dvou staletí*. Praha: NLN. ISBN 80-7106-559-5

BARŠA, Pavel, 1999. *Politická teorie multikulturalismu*. Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury. ISBN 80-85959-47-X

BARŠOVÁ, Andrea; BARŠA Pavel, 2005. *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav. ISBN 80-210-3875-6.

CASTELS, Stephen; MILLER, Mark, 2009. *The age of migration: international population movements in the modern world*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. ISBN 978-0-230-51784-4

DRBOHLAV, Dušan, 2010. *Migrace a (i)migranti v Česku. Kdo jsme. Odkud přicházíme, kam jdeme?* Praha: SLON. ISBN 978-80-7419-039-1

GRIGG, D. E. G. 1977. Ravenstein and the “laws of migration”. In BOYLE, P., HALFACREE, K., ROBINSON, V. 1988. *Exploring Contemporary Migration*. London: Routledge. ISBN 978-0582251618

PASTRŇÁK, René, 2008. *Sociální práce s menšinami a migranty (studijní texty pro studium oboru Veřejná správa a regionální politika)*. Opava: Optys. ISBN 978-80-85819-69-4

QUITT, Zdeněk, KUCHARSKÝ, Pavel, 2017. *Latinsko/český slovník*. Praha: LEDA. ISBN 978-80-7335-475-6

ŠÍŠKOVÁ, Tatjana, 2001. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-648-9.

UHEREK, Zdeněk (2003). *Úspěšné a neúspěšné strategie integrace cizinců: závěry terénních výzkumů*. In *Integrace cizinců na území ČR*. Praha: Akademie věd ČR. ISBN 80-86675-03-3.

VAVREJNOVÁ, Marie 2011. *Migrace obyvatelstva jako faktor ekonomického rozvoje: Zvláště v oblasti Evropské unie a České republiky*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky. Studie 5/2011. ISBN 978-808-6729-664

ZAJÍČKOVÁ, L'ubomíra, 2015. *Regionální dopady dlouhodobé migrace cizinců do ČR*. Bakalářská práce. Praha: Vysoká škola regionálního rozvoje.

Judikatura

Rozsudek Nejvyššího správního soudu, č.j. 7 As 82/2011-81 ze dne 27.12.2011

Internetové zdroje

<http://dx.doi.org/10.1787/9789264257290-en> (2. 3. 2019)

<https://www.kurzy.cz/zpravy/414747-cr-prumerna-nezamestnanost-v-r-2016-nejnizsi-od-r-2008/>

<https://www.kurzy.cz/makroekonomika/nezamestnanost/>

<http://www.zdravotnickýdeník.cz/2018/06/aprobační-zkousky-složí-jeden-lekar-deseti-pomoci-muze-cerna-listina-zahranicnich-skol-i-pripravne-kurzy/>

<http://www.klubhanoi.cz/view.php?cislocclanku=2005040901>

<https://www.novinky.cz/domaci/483244-vlada-chce-zprisnit-podminky-pro-pojisteni-cizincu-neziskovky-jsou-proti.html>

<http://www.mezikulturnídialog.cz>.

https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/dvoustranna_zrs_cr/stipendia/

<http://www.lfp.cuni.cz/deska/569-poplatky-spojene-se-studiem-pro-akademický-rok-2018-19.html>

<http://www.msmt.cz>

<http://emncz.eu/files/books/111.pdf>

<http://emncz.eu/files/books/111.pdf>

<http://www.czso.cz>

<http://www.mvcr.cz>

<http://www.pcr.cz>

<https://www.czso.cz/>

https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/higher-education-funding-21_cs

<http://www.mzv.cz>

Právní předpisy Evropské unie

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/801 ze dne 11. května 2016 o podmínkách vstupu a pobytu státních příslušníků třetích zemí za účelem výzkumu, studia, stáže, dobrovolnické služby, programů výměnných pobytů žáků či vzdělávacích projektů a činnosti au-pair

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států

Směrnice Rady 2004/114/ES ze dne 13. prosince 2004, o podmínkách přijímání státních příslušníků třetích zemí za účelem studia, výměnných pobytů žáků, neplacené odborné přípravy nebo dobrovolné služby

Směrnice Rady 2005/71/ES ze dne 12. října 2005, o zvláštním postupu pro přijímání státních příslušníků třetích zemí pro účely vědeckého výzkumu

Směrnice Rady 2003/109/ES o právním postavení státních příslušníků třetích zemí, kteří jsou dlouhodobě pobývajícími rezidenty

Právní předpisy České republiky

Zákon č. 95/2004 Sb. o podmínkách získávání a uznávání odborné způsobilosti a specializované způsobilosti k výkonu zdravotnického povolání lékaře, zubního lékaře a farmaceuta

Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti

Zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky

Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon

Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách

Zákon č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků

Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu

Ostatní zdroje

Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové a inovační, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol na období 2016–2020

Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců – Ve vzájemném respektu 2018

Strategie Evropa 2020

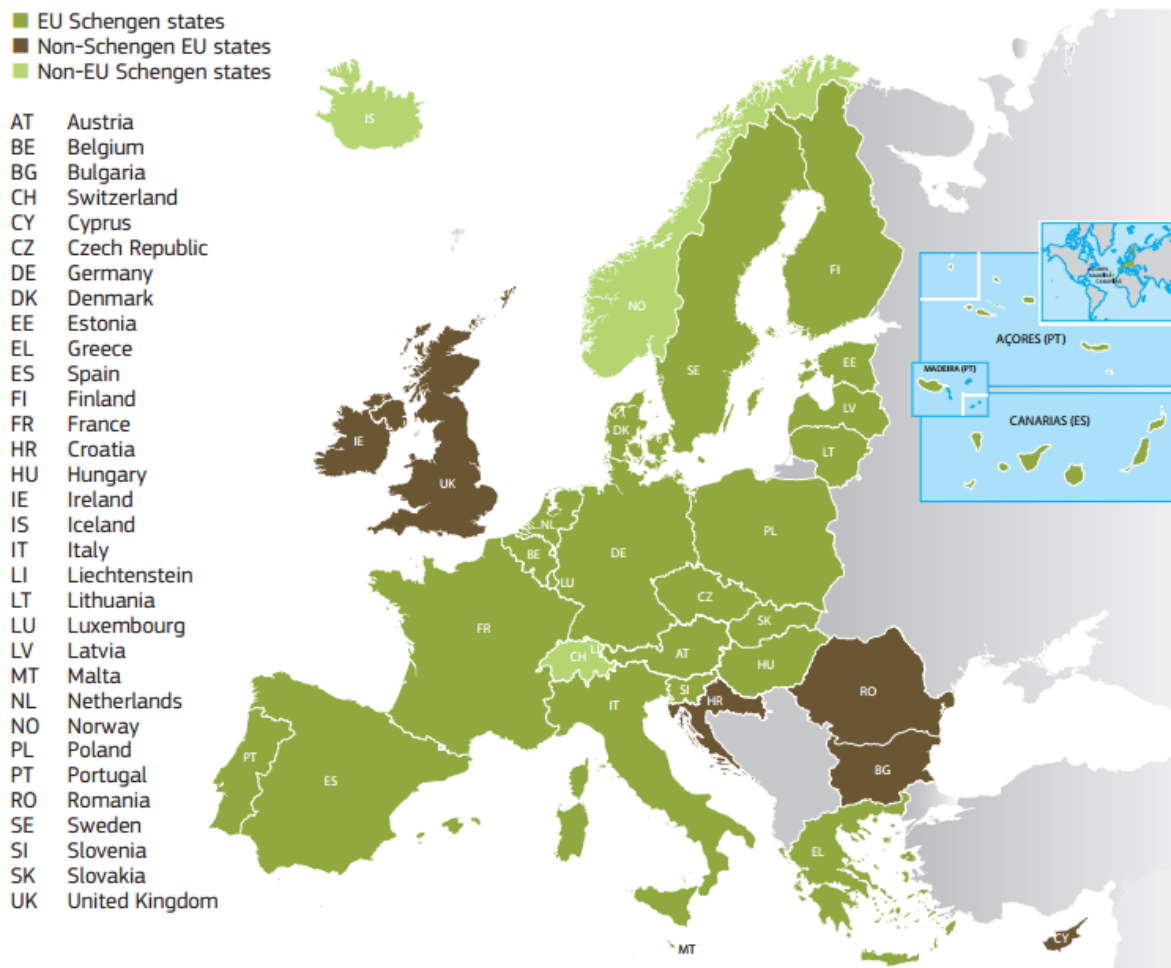
Strategie rozvoje mezinárodní spolupráce ve vzdělávání do roku 2020

Strategický záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové a inovační a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol na období 2016–2020

Usnesení Vlády České republiky ze dne 3. ledna 2018 č. 10 o Postupu při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců - Ve vzájemném respektu v roce 2018

10 Přílohy

10.1 Příloha č. 1 – Evropská unie / Schengenský prostor

Zdroj: <https://www.euroskop.cz/9003/28798/clanek/na-vnejsich-hranicich-schengenu-se-zprisnily-kontroly/>

10.2 Příloha č. 2 – Kódy víz a povolení k pobytu dle účelu

Kód	Účel pobytu	Kód	Účel pobytu
0	ZDRAVOTNÍ	56	rezident jiného čl.státu EÚ (§42c)
2	KULTURNÍ	57	rodinný přísl.rezidenta jiného čl.státu EÚ (§42c odst.5)
3	RODINNÝ	58	rodinný přísl.výzkumného pracovníka (§42 odst.3)
4	POZVÁNÍ	59	rodinný přísl.držitele Modré karty jinde (§42a odst.3)
5	OFICIÁLNÍ (POLITICKÝ)	60	společné soužití cizinců (§66 odst.1 písm.d)
6	PODNIKÁNÍ-OSVČ	67	předchozí povolení k pobytu bylo zrušeno (§66 odst.2)
7	SPORTOVNÍ	68	povolení po 5 letech nepřetržitého pobytu (§68 odst 1)
11	STUDIUM (školení,stáž)	69	povolení po 5 letech v EÚ (§68 odst4)
12	VÝZKUMNÝ PRACOVNÍK (SMĚRNICE RADY 2005/71/ES)	70	sloučení s obč.ČR-žadatel je manžel +/
17	RODINNÝ-žadatel je manžel +/	71	sloučení s obč.ČR-žadatel je dítě nar. na území ČR
18	RODINNÝ-žadatel je dítě naroz.na území ČR	72	sloučení s obč.ČR-žadatel je dítě naroz.mimo území ČR
19	RODINNÝ-žadatel je dítě naroz.mimo území ČR	73	sloučení s obč.ČR-žadatel je ost.rodin.přísl.
20	RODINNÝ-žadatel je ost.rod.přísl.	74	sloučení s obč.EU-žadatel je manžel +/
23	Studium-směrnice	75	sloučení s obč.EU-žadatel je dítě nar. na území ČR
24	Studium(školení,stáž)-jiné než směrnice	76	sloučení s obč.EU-žadatel je dítě naroz.mimo území ČR
27	ZAMĚSTNÁNÍ	77	sloučení s obč.EU-žadatel je ost.rodin.přísl
27	ZAMĚSTNÁNÍ-zaměstnanecká karta	78	investování (§42n)
28	Zaměstnání-MODRÁ KARTA	79	karta vnitropodnikově převedeného zaměstnance - ICT (§42k)
37	WH (pracovní dovolená)	80	karta vnitropodnikově převedeného zam. jiného čl. státu EU - mobile ICT (§42m)
38	ZÁCVIK	88	JINÉ
41	Z HUMANITÁRNÍCH DŮVODŮ	91	STRPĚNÍ POBYTU dle zák.326/1999 Sb.
43	V ZÁJMU ČR	93	ADS VÍZUM- MEMORANDUM O POROZUMĚNÍ
47	POBYT PO AZYLU	95	Soužití rodiny-žad.manžel (§42a)
48	OPRÁVNĚNÍ K TRVALÉMU POBYTU	96	Soužití rodiny-žad.dítě v ČR (§42a)
49	Mezinárodní ochrana-azylant	97	Soužití rodiny-žad.dítě mimo ČR (§42a)
49	Mezinárodní ochrana-azylant-ResidentEU	98	Soužití rodiny-ostatní rod.přísl. (§42a)
51	TRVALÝ POBYT - OSTATNÍ	99	JINÉ / OSTATNÍ
52	SEZÓNNÍ ZAMĚSTNÁNÍ	36.	podnikání-účast v právnické osobě
54	Mezinárodní ochrana-doplňková	42.	JINÝCH DŮVODŮ HODNÝCH ZŘETELE
54	Mezinárodní ochrana-doplňková-ResidentEU	V	VOJÁK (zák. č. 310/1999 Sb.)

Zdroj: www.pcr.cz - vlastní zpracování

10.3 Příloha č. 3 – Seznam států zařazených do Režimu student

Státy, ve kterých sídlí zastupitelský úřad zařazený do Režimu student	Další státy, které spadají do vízové působnosti těchto zastupitelských úřadů a jejichž občané tak mohou být do Režimu student zařazeni
Ázerbájdžán	
Brazílie	Surinam, Guyana
Čína	
Egypt	
Filipíny	
Ghana	Burkina Faso Gambie Guinejská republika Republika Guineu-Bissau Libérie Pobřeží slonoviny Sierra Leone Togo
Indie	Bangladéš Maledivy Nepál Sri Lanka Bhútán
Irak	
Írán	
Kazachstán	Kyrgyzstán
Kolumbie	Kostarika Panama Barbados Venezuela Dominika Grenada Svatá Lucie Svatý Kryštof a Nevis Svatý Vincenc a Grenadiny Trinidad a Tobago
Nigérie	Benin Čad Kamerun Republika Rovňková Guinea Demokratická republika Kongo Konžská republika Gabon Středoafrická republika
Pákistán	Afgánistán
Peru	Ekvádor
Rusko	
Srbsko	Černá hora
Turecko	
Ukrajina	
Uzbekistán	Tadžikistán Turkmenistán
Vietnam	

Zdroj: MŠMT

10.4 Příloha č. 4 – Režim Student- měsíční kvóty

Seznam států zařazených do Režimu a měsíčních kvót rok 2019. Aktualizováno k 5. 3. 2019.

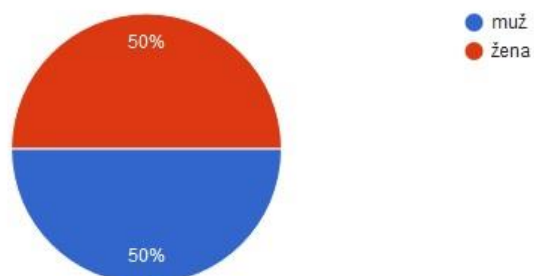
Stát	Měsíční kvóta	
Rusko	Jekatěrinburg	15
	Petrohrad	6
	Moskva	42
Ukrajina	Lvov	13
	Kyjev	36
Kazachstán		24
Turecko	Istanbul	25
	Ankara	24
Ghana		15
Uzbekistán		20
Irán ¹		15
Srbsko		33
Filipíny		17
Vietnam		40
Egypt		10
Indie		40
Pákistán		15
Čína	Peking	45
	Šanghaj	15
	Chengdu	15
Nigérie		19
Azerbájdžán		20
Irák	Erbíl	10
Brazílie	Brasília	10
	Sao Paulo	10
Kolumbie		10
Peru		10

Zdroj: MŠMT

10.5 Příloha č. 5 – Grafické znázornění profilu respondentů

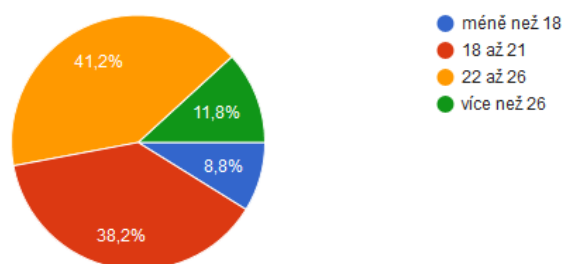
1. Jste muž nebo žena?

34 odpovědí

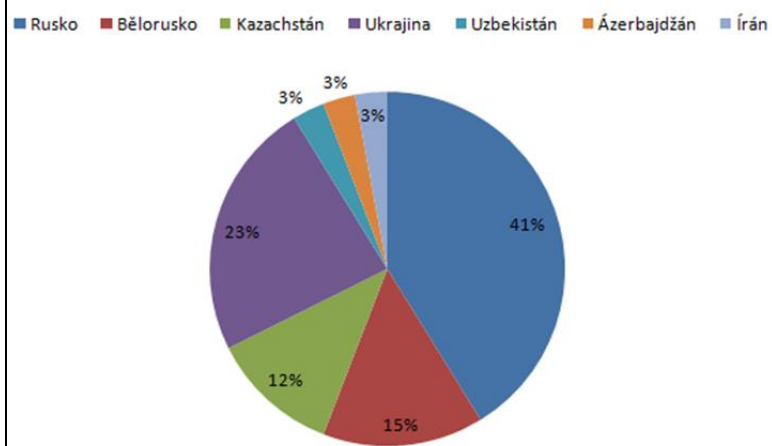
2. Kolik je Vám let?

34 odpovědí

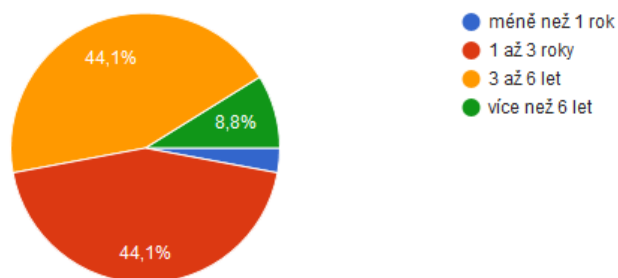
3. Jaká je Vaše státní příslušnost? (doplňte)

34 odpovědí

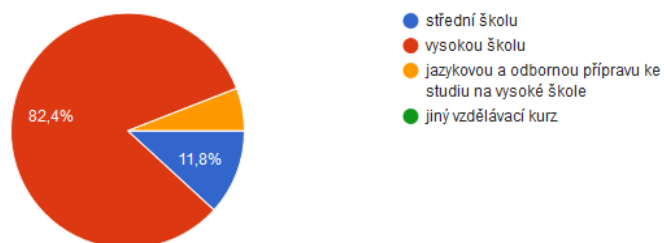
4. Jak dlouho již pobýváte v ČR?

34 odpovědí

5. Jaký typ studia v ČR studujete?

34 odpovědí

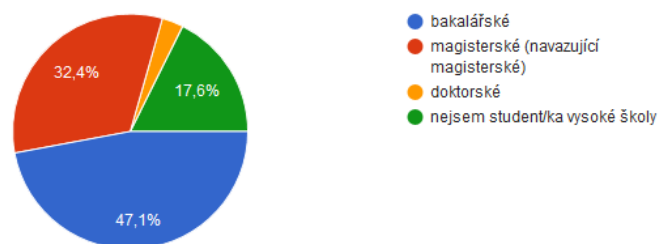
6. Pokud studujete střední školu, hodláte po jejím dokončení v ČR pokračovat ve studiu na vysoké škole?

31 odpovědí

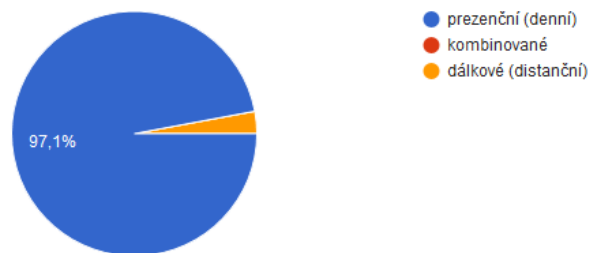
7. Jaký typ studia na vysoké škole studujete?

34 odpovědí

8. V jaké formě studujete?

34 odpovědí

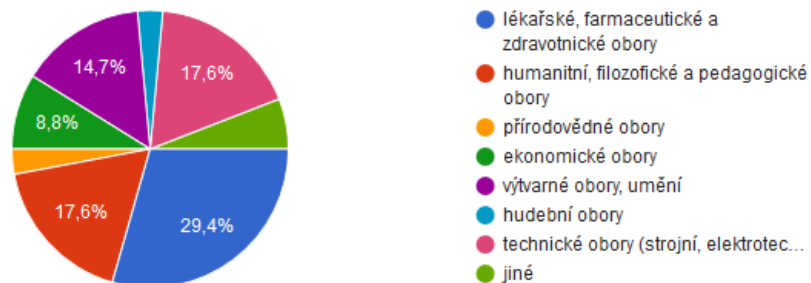
9. V jakém jazyce studujete?

34 odpovědí

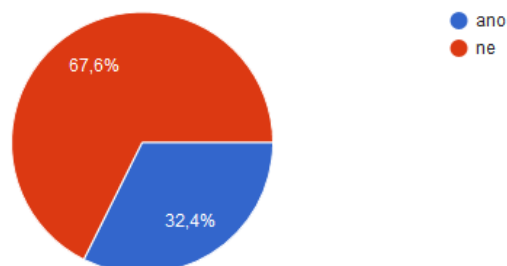
10. Jaký typ oboru studujete, případně se chystáte studovat?

34 odpovědí

11. Získal/a jste ke studiu v ČR vládní stipendium?

34 odpovědí

Zdroj: vlastní zpracování